

SZAKDOLGOZAT

Völgyi Panna

2024

**Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem
Budai Campus
Tájrendező-és kertépítő mérnöki alapképzési szak**

**MAGYARORSZÁGI VADFARMOK ELEMZÉSE
ÉS A KERKAKUTASI VADFARM
FEJLESZTÉSI TERVE**

Belső konzulens: Filepné Dr. Kovács Krisztina
egyetemi docens

Belső konzulens intézete/tanszéke:

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti
Intézet

Tájtervezési és Településfejlesztési Tanszék

Készítette: Völgyi Panna

BUDAPEST

2024

Magyarországi vadfarmok elemzése és a kerkakutasi vadfarm fejlesztési terve

Konzulens: Filepné Dr. Kovács Krisztina

Belső bíráló:

Külső bíráló:

Tanszékvezető: Dr. Kollányi László

Völgyi Panna 2024

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	6
1. TÁJVIZSGÁLAT	7
1.1. FOGALOMMAGYARÁZAT (VADFARM/VADASKERT/VADASPARK)	7
1.1.1. Vadfarm	7
1.1.2. Vadaskert	7
1.1.3. Vadaspark.....	8
1.2 JOGSZABÁLYI HÁTTÉR.....	8
1.3 VADFARMOK KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE	10
1.4 VADFARMOKON TARTHATÓ NAGYVADFAJOK.....	11
Vaddisznó (<i>Sus scrofa</i>)	11
Gímszarvas (<i>Cervus elaphus</i>)	11
Dámszarvas (<i>Cervus dama</i>)	12
Szikaszarvas (<i>Cervus nippon</i>).....	13
Európai őz (<i>Capreolus capreolus</i>)	13
Muflon (<i>Ovis gmelini</i>).....	13
1.5 MAGYARORSZÁGI PÉLDÁK	14
Vadfarm – Veszprém	15
BaMa Vadfarm – Bonyhád határában.....	15
Bószénfai Szarvasfarm.....	17
Festetics Imre Élményközpont (FIÉK) – Gyenesdiás	18
Számi rénszarvasfarm – Lappföld	20
1.6 KERKAKUTASI VADFARM RÉSZLETES BEMUTATÁSA	21
2. SZINTÉZIS	26
2.1 NÖVÉNYEK ELLENÁLLÓKÉPESSÉGE	26
2.2 NAGYVADFAJOK TERÜLETIGÉNYE	28
2.3 NAGYVADFAJOK IGÉNYEI.....	29
2.4 KONFLIKTUSOK A KERKAKUTASI VADFARMON	32
2.5 FUNKCIÓK TERÜLETIGÉNYE	34
2.6 MI KELL A BEMUTATÁSHOZ?	35
2.7 TURISZTIKAI SZOLGÁLTATÁSOK, INFRASTRUKTÚRÁK KERKAKUTASON	36
2.8 MINTATERÜLETEK ÖSSZEHOSONLÍTÁSA	38
2.9 KERKAKUTASI VADFARM SWOT-ELEMZÉS	39
JAVASLATOK A KERKAKUTASI VADFARM FEJLESZTÉSÉRE	40
3.1 JAVASLATOK A TÁJHASZNÁLATI KONFLIKTUSOK FELOLDÁSÁRA.....	40
3.2 JAVASLATOK TURISZTIKAI FEJLESZTÉSRE	43
IRODALOMJEGYZÉK	49
MELLÉKLETEK.....	52

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Folyamatábra.....	6
2. ábra: Hazai vadfarmok elhelyezkedése.....	14
3. ábra: BaMa Vadfarm elhelyezkedése.....	16
4. ábra: Festetics Imre Élményközpont elhelyezkedése.....	19
5. ábra: Állandó népesség változása Kerkakutason.....	21
6. ábra: A kerkakutasi vadfarm elhelyezkedése a község területén.....	22
7. ábra: Kerkakutasi vadfarm területhasználati és berendezései.....	25
9. ábra: Konfliktusok a kerkakutasi vadfarmon.....	33
10. ábra: Funkciók a kerkakutasi vadfarmon.....	35
11. ábra: Vendégek a falusi szállásadásban Kerkakutason.....	36
12. ábra: Vendégéjszakák a falusi szállásadásban Kerkakutason.....	37
13. ábra: I. Vargánya Fesztivál Kerkakutas nyereményei.....	37
14. ábra: Javaslatok tájhasználati konfliktusok feloldására.....	42

TERVLAPJEGYZÉK

Vizsgálati tervlap.....	46
Konfliktus tervlap.....	47
Javaslati tervlap.....	48

BEVEZETÉS

A szakdolgozatomban a magyarországi vadfarmokat elemeztem, hogy az általam választott területen meglévő vadfarm minél jobb turisztikai fejlesztési javaslatokat kapjon, továbbá szeretnék még kitérni a hazai nagyvadfajok környezeti hatásaira is zártkerti környezetben (1. ábra). Témaválasztásom, azért is hiánypótló hazánkban, mivel nagyon sok hazai forrás, szakdolgozat szól a vadasparkokról, továbbá többen foglalkoztak már az állatkertekkel, azok fejlesztési lehetőségeivel, illetve ezen területeken élő, külföldről importált állatfajokkal és az állatok területi igényeivel. Ennek ellenére a vadfarmok nem kaptak nagyobb figyelmet, továbbra is elég keveset lehet róluk tudni, így a szakdolgozatommal az is a célom, hogy ismertessem ezt a vadtartási jogszabályi kategóriát is, illetve hiteles adatokat biztosítsak a későbbiekben a nagyvadállományt érintő munkálatokhoz a zártkerti vadtartás környezetet érintő hatásának elemzésével.

1. ábra: Folyamatábra Készítette: Völgyi Panna (2024)

1. TÁJVIZSGÁLAT

A nagyvadfajok által okozott folyamatos károkat, már egyre kevésbé lehet elviselni az erdő- és a mezőgazdaságban, ez mind a mezőgazdaság, mind a vadgazdálkodás kárára van, hiszen a mezőgazdasági termény is kevesebb, illetve a vadkárok miatt a vadgazdálkodás is megnövekedett költségekkel jár. Ezen problémák megoldására kínál alternatívát a zárttéri nagyvadtartás, amely lehetővé teszi a vadászatot és csökkenti a vadkárokat is (BENCZE 1995). A vizsgálat során feltárom a különféle nagyvadtartási jogszabályi kategóriák közötti különbségeket, pontosítva a vadfarmok jelentőségét, annak kialakulásának jogszabályi hátterét. Továbbá, ismertetek néhány jelentős hazai vadfarmot is, különös tekintettel a kerkakutasi vadfarmra.

A vadaskertek létesítésének jogi szabályozásait hazánkban az 1996. évi LV. törvény, a vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadásatról tartalmazza, amelyet 2009-ben egészítettek ki. A jogszabály kiterjed a vadászható nagyvadfajok és környezetük védelmére, de nem terjed ki a vadonban élő nem vadászható fajokra és azok életterére, valamint az állatkertekben tartott vadállatokra sem (RÓNAI-SAMU 2011).

1.1. FOGALOMMAGYARÁZAT (VADFARM/VADASKERT/VADASPARK)

Az említett 1996. évi LV. törvény 3 fajtáját különbözteti meg a zártkerti vadtartásnak (vadaskert/vadspark/vadfarm), amelyeket a hétköznapi nyelvhasználatban sokszor keverünk, emiatt fontosnak gondolom, már most az elején tisztázni, pontosan mit is jelentenek ezek.

1.1.1. Vadfarm

A vadfarm egy olyan, kerítéssel körbezárt létesítmény, ahol olyan vadászható nagyvadfajok tartására kerül sor, amelyeket vad, illetve vadhús előállítás céljából tartanak. A vadfarmok vadászterületen, illetve nem vadászterületnek minősülő földterületen is kialakíthatóak a vadászati hatóság engedélyével. Vadfarm nem telepíthető természetvédelmi területre, továbbá ezen a földterületen a vadászat is tiltva van (FVM 2004)!

1.1.2. Vadaskert

A vadaskert egy olyan, kerítéssel bekerített vadászterület, amelyen a vadászható nagyvadfajok tenyésztésére, illetve vadászati célú tartására kerül sor. Ezen vadaskertekben csakis zárttéri vadtartásból vagy szabad vadászterületről származó vad kerülhet betelepítésre. Ezen nagyvadállatoknak a telepítendő egyed küllemi jegyeit kell hordozniuk. Az állatok szállítását, telepítését a vadászati hatóság engedélyezi (FVM 2004).

1.1.3. Vadaspark

A vadaspark, a vadászterületnek kerítéssel lehatárolt része, amelyen oktatás, kutatás és bemutatás zajlik. Vadaspark létesítése előtt, a föld tulajdonosának határozatban meg kell határoznia a telepítendő vadfajokat, azok maximális létszámát, az ivararányt és a vad tartásával kapcsolatos állat-egészségügyi feltételeket, továbbá a környezet védelmének szempontjait. A felsorolt nagyvadtartási jogszabályi kategóriák közül ez az egyetlen, amelyet védett természeti területen is ki lehet alakítani (FVM 2004).

1.2 Jogszabályi háttér

A fentebb említett 1996. évi LV. törvényben a 2009-es módosítás hatására került be a vadfarm, zárthelyi vadtartási forma, amely az eddigiektől több szempontból is eltér. Míg a vadaskertek és a vadasparkok vadászterületen létrejövő létesítmények, addig a vadfarmokat vadászterületen és nem vadászterületen is kialakíthatják a vadászati hatóság engedélyével. Az említett zárthelyi vadtartási formák közül, ez az egyetlen, ahol tilos a vadászat. Az említett nagyvadtartási formák mindegyikére vonatkozik, a megfelelő kerítésfenntartás, hiszen a területről nem juthat ki az engedélyben meghatározott vad, illetve a területre sem törhet be természetes úton másik. A kerítés méretét a nagyvad fajtája határozza meg. Vegyesvadások esetében azt a kerítésmagasságot kell kiválasztani, amely minden tartott vadállat mozgását megakadályozza (RÓNAI-SAMU 2011) (1. táblázat).

1. táblázat: Ajánlott kerítés magasság a vadfarmokon tartható vadfajonként
(Forrás: RÓNAI-SAMU 2011 nyomán)

Gímszarvas (<i>Cervus elaphus</i>)	2,4-2,7 m
Dámszarvas (<i>Cervus dama</i>)	1,8-2,0 m
Őz (<i>Capreolus capreolus</i>)	1,5 m
Muflon (<i>Ovis gmelini musimon</i>)	1,7–1,8 m
Vaddisznó (<i>Sus scrofa</i>)	1,4-1,5 m
Szikaszarvas – Japán szika (<i>Cervus nippon nippon</i>)	1,8-2,0 m
Szikaszarvas – Dybowski szika (<i>Cervus nippon hortulorum</i>)	1,8-2,0 m

A törvény szabályozza, hogy a vadászterületen elhelyezkedő vadfarmon és a vadasparkokban tartott vad megállapodás hiányában a vadászatra jogosult személy tulajdonát képezi. Ezzel ellentétben a vadászterületen kívül eső vadfarmokon tartott vad a vadfarm fenntartójának tulajdonát képezi, ellenkező megállapodás hiányában (RÓNAI-SAMU 2011) (2. táblázat).

A törvény értelmében nem kell figyelembe venni a területek vadeltartó képességét, viszont a miniszteri rendelet ezt szabályozza. Ez alapján a vadaskerteknek muflon és vaddisznó tartása esetén el kell érnie a 200 ha-t, míg szarvastartás esetén a 500 ha (FVM 2004).

A törvény kiter még a telepíthető vadfajok befogására is, amely alapján egyedül a vadaskertek vadtelepítése kerül szabályozásra. Tehát a vadaskertekbe csakis szabad vadászterületekről vagy másik vadaskertekből származó vad kerülhet betelepítésre. Ez alól kivételt képezhet a vaddisznó betelepítése, amelyet a vadászati hatóság külön engedélyével vadasparkokból és vadfarmokról is betelepíthetnek (RÓNAI-SAMU 2011).

2. táblázat: Vadfarmok, vadasparkok, vadaskertek összehasonlítása
(Forrás: RÓNAI-SAMU 2011 nyomán)

	Vadfarm	Vadaskert	Vadaspark
Tartás fő célja	Élelmiszer-előállítás	Vadászat	Kutatás, oktatás, bemutatás
Hasznosítás	Tilos vadászni!	Vadászattal	Vadászat csak engedéllyel
A vad tulajdonosa	Vadászterületen: vadászatra jogosult személy Vadászterületen kívül: a farm vezetője	Vadászatra jogosult	Vadászatra jogosult
Betelepítés	Vadaskertből, vadasparkból, vadfarmról	Vadaskertből; vaddisznót vadfarmról és vadasparkból	Vadaskertből, vadasparkból, vadfarmról

Hazai vadfarmok közül a legelterjedtebbek a szarvasfarmok. Ezen létesítményekben nemcsak a vadhúsért tartják az állatokat, de a vadtenyésztési célok is mérvadóak. A technológia kisebb módosításával lehetővé válik a dámszarvas tartás is, azonban hazánkban ez még nem érte el az elvárt sikereket. A közeljövőben nagyobb mértékű elterjedésükre lehet majd számítani külföldi példák alapján. A szarvasfarmokon kívül, még feltörekvő a vaddisznótartás is, amely a vadaskerti állat utánpótlást biztosítják. Fontos, hogy a csakis feno-és genotípusban is a fajra jellemző jegyeket hordozza minden betelepíteni kívánt egyed (RÓNAI-SAMU 2011)!

1.3 VADFARMOK KIALAKULÁSÁNAK TÖRTÉNETE

Már az őskorban megkezdődött a vadfarmok kialakulása a különféle vadállatok befogásával és tartásával. A folyamat feltehetően praktikus okokból kezdődött el, hiszen a vadállat húsát, akkoriban még nagyon nehezen tudták tartósítani, tehát a befogás után, addig nevelték, amíg szükségük nem lett a vadhúsra. Ezen folyamat vezethetett a háziasításhoz is. A fő különbség az volt, hogy nem volt cél ezen vadállatok megszelídítése. A történelem során több céllal alakítottak ki vadaskerteket, reneszánsz korban a bemutatás miatt, vagy a vadkár csökkentése miatt, esetleg védelmi célból. Az első vadaskertet a történelem során az asszírok telepítették, majd a későbbiekben már további uralkodók is fenntartottak vadaskerteket, saját szórakoztatásukra, a vadászatra (RÓNAI-SAMU 2011).

Hazánkban az első egyértelmű vadaskertre tett utalás 1238-ból való. Az oklevél egy Vas vármegyei települést említ, Zsédelypusztát, amelynek később Vadkert volt a neve. Innentől több forrásban is említik a vadaskertek telepítését. Ezen vadaskertek többnyire szigeteken kerültek kialakításra, a könnyebb elkeríthetőség végett, ilyen például a „nyulak szigete” vagy a Csepel sziget. Ezen kívül azonban elterjedtek voltak a várkertek is, amelyek várak mellett épült, fallal körülvárt vadaskertet jelentett, ilyenek voltak a budai, tatai, ungvári vadasok is. Az évek során a vadaskertek jelentősége még tovább nőtt, egyre több uralkodó tartott fent vadkertet, a vadkerteknek célja hazánkban nemcsak a vadászat volt. I. József cár is említést tesz a vaddisznók tartásáról, hogy kifejezetten zárt, kitörést megakadályozó területen tartsák őket. Ezen szabályozások tehát inkább vadkár elhárítást biztosították. A zártkertekben tartott vadfajokat a későbbiekben bővítették, a 19. században megkezdődött a muflontenyésztés, a 20. század elején pedig a szikaszarvastenyésztés. Ezen fajok azóta is megtalálhatóak a magyarországi vadaskertekben és a vadfarmokon is. A 1990-es években megnőtt a vadaskertek jelentősége és a 2009-es törvény módosításnak köszönhetően már a vadfarmokról is beszélhetünk (RÓNAI-SAMU 2011) (CSÖRE 1997).

1.4 VADFARMOKON TARTHATÓ NAGYVADFAJOK

Az 1996. évi LV. törvény, a vad védelméről, a vadgazdálkodásról és a vadászatról tartalmazza a zártkertekben tartható nagyvadfajok listáját is (FVM 2004). A vadfarmokon vaddisznót, mufont, őzet, gím-, dám- és szikaszarvast lehet tartani, amelyeknek a következők a tulajdonságaik.

Vaddisznó (*Sus scrofa*)

A vaddisznó egész Európában elterjedt nagyvadfaj, egészen Ázsiáig megtalálható. Hazánkban őshonos nagyvadállat, amely jelentős külső megkülönböztető bélyegeket mutat testfelépítésben is a házi disznóval szemben. Erősebb, zömökebb, de mozgékony testfelépítésűek, porcos orrúak. Durva, serteszerű szőrzete fekete vagy sötétbarna színű (INT-18). Kocák esetében egy 90 kilogrammos állat már szépnek minősül, míg a kanoknál ez 150 kilogrammnál kezdődik, de akár 200 kilogrammos egyedeket is lehet találni (NEMESKÉRI KISS 1939).

A vaddisznó kondában él, szorosan kötődnek az általuk kiválasztott területhez, emiatt élőhelyüket kiválóan ismerik és védik másik kondától. A territóriumuknak ki kell elégíteni a táplálkozási és a szaporodási szükségleteiket, így méretük a konda méretétől, illetve a táplálék mennyiségétől függ. Minden konda hierarchikus, minden tagnak megvan benne a helye (PÁLL 1982). A kanok az év jelentős részében magányosan élnek és csak a párzási időszakban csatlakoznak a kondához (INT 01).

A vaddisznó mindenevő, tápláléka főként gyökerekből, rovarokból, magvakból, valamint madárfiókákból, madártojásból, ritkábban mezei nyúlból, őzgidából áll. Jelentős károkat okoz burgonya-, céklaföldeken, illetve fiatal erdősítésekben (NEMESKÉRI KISS 1939).

Gímszarvas (*Cervus elaphus*)

A gímszarvas Európában, Közel-Keleten őshonos nagyvadállat, amelyet Új-Zélandra és Amerikába is betelepítettek. Magyarország legkiválóbb nagyvadfaja, több típust különböztetnek meg hazánkban „Dél-dunántúli”, „Észak-dunántúli”, „kárpáti szarvas”, „északi-hegyvidéki. Az említett szarvastájak közül a Dél-dunántúli a rendelkezik a legkiválóbb állománnyal, két ökotípust különböztetünk meg területén, a „zalai”, illetve a „somogyi” típust. Az európai gímszarvasok Magyarország legnagyobb testű kérődző, párosujjú patás vadállata. A szarvasbikák 200-250 kilogramm tömegűek, a tehenek ennél kisebbek, a bikák tömegének fele. A bikát könnyen meg lehet különböztetni a tehenektől, hiszen nagyobb testűek és agancsot viselnek. Az újszülött

borjúk sötétbarna alapon fehér pettyesek, amelyek 2 hónapos korukra eltűnnek. A felnőtt egyedek barnásszürke szőrzettel rendelkeznek. (BORZSÁK 1988).

A gímszarvasok csapatban élő állatok, csapatuk létszáma környezet függvényében alakul ki. Nagyobb létszámú csapatokban van egy vezértehén, amely a csapat legügyesebb tehene, mellette további tehenek, üszők, újszülött borjúk élnek a csapatban. A leggyakoribb csapatok 2-3 állatból állnak, vezértehén, egy éves üsző vagy csapos bika és újszülött borjú alkotja. A bikák a párzási időszakon kívül magányosan vagy laza csapatokban élnek más bikákkal (RÓNAI-SAMU 2011).

A gímszarvas legelő típusú táplálkozás következtében naponta 4-5 órát kérődzéssel tölt. Magas rosttartalmú növények fogyasztását igényli, de szívesen fogyaszt lágyszárú és termesztett növényeket is, fásszárúak leveles, rügyes részeit, továbbá terméseket is. Ezeken kívül szüksége van jó minőségű vízre és sóra is (RÓNAI-SAMU 2011).

Dámszarvas (*Cervus dama*)

A dámszarvas Európában őshonos nagyvad faj volt, így hazánkban is, azonban kipusztult a jégkorszakban, visszatelepítették és a zártkerti vadtartás során kezdték el tenyészteni. A dámszarvas kisebb és zömökebb testalkatú, mint a gímszarvas, a bikák 90-100 kilogrammosok, míg a tehenek 45-50 kilogrammosra nőnek. Hosszú, lapátszerű agancsával jelentősen kitűnik a többi szarvasfaj közül. Szőrzete felnőtt korában többnyire vörös alapon fehér pöttyös, de nem ritka a sötét alapon fehér pöttyös, illetve a fehér szőrű példány sem (BORZSÁK 1988). Bármelyik tehénnek lehet bármilyen borja, mivel a színezet recesszív módon öröklődik (RÓNAI-SAMU 2011).

A dámszarvasok a gímszarvashoz teljesen hasonlóan csapatokban él. A bikák csak üzekedési időszakban csatlakoznak a tehenek csapatához, ezen az időszakon kívül laza csoportokban élnek a többi bikával (RÓNAI-SAMU 2011).

Táplálkozását tekintve igénytelenebb, mint a gímszarvas, nem igényel magas rosttartalmú élelmet. Többnyire fűvek, lágyszárúak, fák és cserjék, például: húsos som (*Cornus mas*), kökény (*Prunus spinosa*), bodza (*Sambucus nigra*), galagonya (*Crataegus spp.*), virágos kőris (*Fraxinus ornus*) zsenge hajtásai, levelei alkotják táplálékát. A bálványfát, a kutyabengét, a lent és a kendert nem fogyasztja el (SZABOLCS 1975).

Szikaszarvas (*Cervus nippon*)

A szikaszarvas a dámszarvashoz hasonlóan betelepített faj, amelyet zártkerti tartásban tenyésztnek is. Kisebb termetű, mint az eddig megismert szarvasfélék, testtömege 25-110 kilogramm. Szőrzete nyáron barnásra fakul, oldalán fehéres foltokkal. Télen a szőrzete feketebarnásra változik, a fehér foltjai eltűnnek. Társas viselkedése teljesen megegyezik a gím- és a dámszarvaséval (INT-02).

Európai őz (*Capreolus capreolus*)

Az európai őz Magyarország teljes területén elterjedt őshonos vadfajunk, kezdetben inkább domb-és hegyvidéki területeken, erdősültebb részeken éltek állományai. Testfelépítéséből és méretéből adódóan az európai őz tökéletesen alkalmazkodott a magas, sűrű fűvű rétekhez, illetve az alacsonyabb cserjésekhez. A hímeket baknak, a nőstényt sutának, az utódokat sutagidának vagy bakgidának nevezik. Testhossza 107-125 cm, testtömegük 22-30 kilogramm. Az őzek évente kétszer vedlenek, nyári szőrzetük vöröses, barnásvörös színű, télen azonban hosszabb, tömöttebb és szürkésbarna színű. A két ivar könnyen megkülönböztethető, hiszen a bak agancsot visel, amely 15-30 cm hosszú. Az újszülött gidák vöröses alapon fehér pöttyösek (ANTOINE et al. 1996).

Az őz, az eddigi bemutatott nagyvadfajoktól eltérően jellemzően magányosan vagy kisebb csoportokban él a nyár folyamán. Ősztől azonban csapatokba tömörülnek, amelynek létszáma a környezeti jellemzők függvénye, erdei területen 4-8 egyed, nyílt mezőgazdasági területen akár 40-90 egyed. A nyílt mezőgazdasági területek táplálékban gazdagabbak, emiatt több egyedet képesek ellátni (INT-03).

Az európai őz válogatós természetű vadállat, legszívesebben a lágy, ízes zöld növényi részeket, rügyeket és hajtásokat fogyasztja. Mezőgazdasági területeken főként termesztett növényeket (lucerna, repce) fogyaszt, de az erdőfoltokban a fa-és cserjehajtásokból is előszeretettel lakmározik. Erdei környezetben téli táplálékát főként fásszárúak alkotják, de ha lehetősége van rá magvakat, terméseket szívesebben választja (FARAGÓ 1994).

Muflon (*Ovis gmelini*)

A magyarországi muflonállomány zártkertben tartott és tenyésztett egyedek szaporulata. A muflonok nem őshonosok hazánkban, korzikai és szardíniai állomány betelepítése útján van jelen Magyarországon (FARAGÓ 2007). A kosok testtömege 42 kilogramm a kosoknál, a juhok 32 kilogramm tömegűek (MOLNÁR 1988). A nőstényeknek is lehet szarvuk, ezek rövidek és

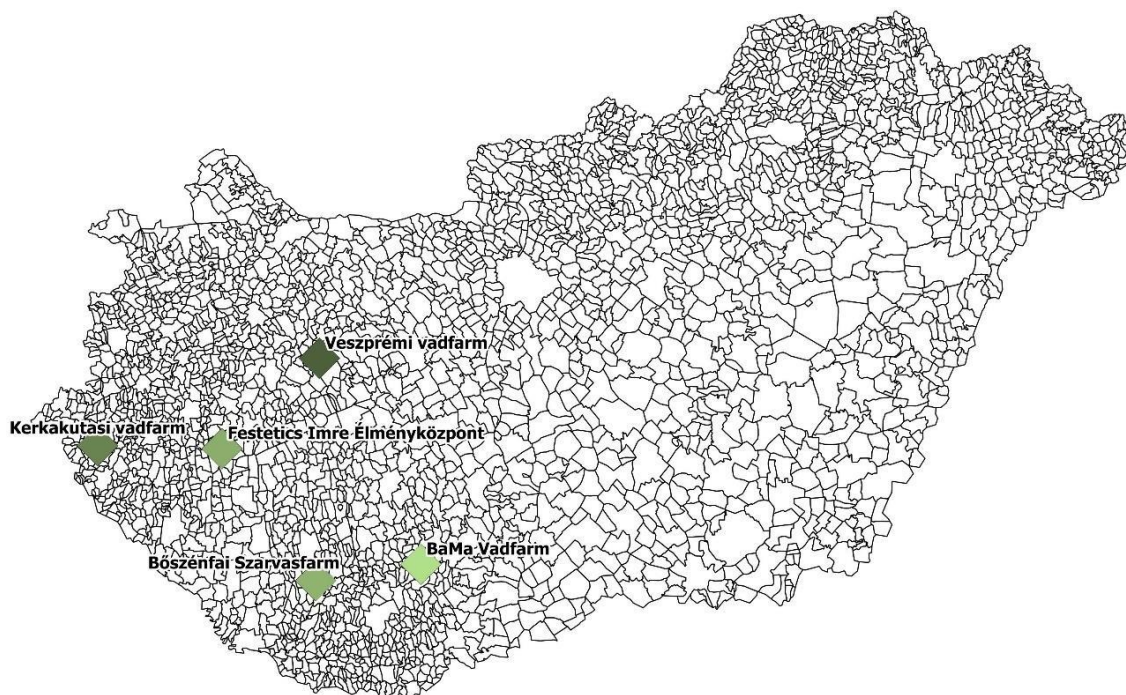
kétélűek, míg a hímeknek 3 élű és hosszú spirális (MÁTRAI 1980). A muflon barna szőrzetű, a kosok sötétebbek, hátukon feketés-barna sávval. Az állatok hátának két oldalán fehér szőrzet, úgynevezett nyereg található (FARAGÓ 2007).

A muflonok nyájokban élő állatok, fontosabb a nyájhoz való tartozásuk, mint a családi kapcsolat közöttük. A kosok a párzási időszakot leszámítva kosnyájokban élnek (RÓNAI-SAMU 2011).

A muflonok gyakran kérődzene, többnyire egyszikűeket fogyaszt, de a fa és cserjefajoknak elfogyasztja a hajtásait a terméseit, illetve a gombákat is (RÓNAI-SAMU 2011).

1.5 MAGYARORSZÁGI PÉLDÁK

Annak érdekében, hogy a kerkakutasi vadfarmok fejleszthessem, hazánkban többféle vadfarmok is meglátogattam, amelyek más-más fejlettségi szinttel rendelkeznek. Az általam megvizsgált 5 hazai és 2 külföldi példának köszönhetően megismerhetjük, milyen lehetőségekkel lehet élni ezen zártkerti nagyvadállattartási kategóriában (2. ábra).

2. ábra: Hazai vadfarmok elhelyezkedése
Felhasznált alaptérkép: Magyarország településhálózata
Térképet készítette: Völgyi Panna 2024

Vadfarm – Veszprém

Keresztes Krisztián tulajdonában áll a veszprémi vadfarm. A tulajdonos állategészségügyi szakember, 9 évig dolgozott a veszprémi állatkertben, mint nagymacska és elefántápoló. Az állatkert után alapította meg a vadfarmot Veszprémben, ahol eleinte még csak vaddisznókat tenyésztett. Az általa tenyésztett állatok főként külföldi vadaskertekbe, vadasparkokba kerültek. Ezen külföldi utazások alkalmával egyre több olyan vadaskerttel is találkozott, ahol gím-és dámszarvasokat, muflonokat is tartottak. Miután jobban megismerkedett ezen állatokkal is, elkezdte bővíteni a vadfarmját ezen fajtákkal. A jó minőségű és genetikájú, egészséges állatokra egyre nagyobb lett a kereslet, így a tenyésztésbe is fogott. A vadállomány összetétele, tehát ezután változni kezdett, a vaddisznók száma csökkenni kezdett a farmon és a különböző szarvasfajoké megnőtt. Az évek során szerzett tapasztalatoknak köszönhetően, élőállatbefogással és szállítással is foglalkozik a tenyésztésen kívül. A tapasztalatok és ismeretek hatására a cégprofil a tenyésztésre, illetve más újonnan telepített vadfarmok engedélyeztetésével foglalkozik. Az állatok bemutatására már nem tér ki a szolgáltatás (INT-01).

BaMa Vadfarm – Bonyhád határában

A BaMa Vadfarm Tolna, Somogy és Baranya vármegye határán, Tolna megyében helyezkedik el, Bonyhád határában, az Aparhanti „Diana” Vadásztársaság területén egy 10 ha-os területen (3. ábra). Az említett három vármegye a történelem során is gazdag vadállománnyal rendelkező területként volt említve, így egyértelmű volt, hogy ide vadfarmot telepítsenek. A farmot 2014-ben telepítették, mivel az addigi terület egy agyagos, mezőgazdasági művelésre alkalmatlan, 30 éve gondozatlan terület volt Aparhant keleti határában (INT-05) (1-2. melléklet).

Ezen völgyben elhelyezkedő vadfarmot az Országos Ökológiai Hálózat (ÖOH) határolja az északi oldalon. Az ÖOH célja, az emberi hasznosítás miatt feldarabolódott természeti területek összekapcsolása egymással, a génállomány frissítése elősegítése céljából (INT-9).

3. ábra: BaMa Vadfarm elhelyezkedése
Felhasznált alaptérkép: Google Earth 2024

Megközelíthetőség

A BaMa vadfarmot 2 irányból is meg lehet közelíteni szilárd, illetve földburkolattal ellátott útvonalon is. Aparhant településről a Petőfi úton haladva, jobbra kanyarodva egy földúton keresztül lehet megközelíteni a területet a művelt mezőgazdasági táblák közötti kiszolgáló mellékúton keresztül. Bonyhád irányából közeledve a Majos VII. úton végighaladva érhetjük el a farmot. Van lehetőség tömegközlekedéssel is eljutni a Bonyhádra, de onnan körülbelül 1,2 km-t kell még gyalogolni a kijelölt úticélig.

A BaMa vadfarmon tartott nagyvadfajok

Vadállományuk különböző vadfarmokról vásárolt tenyész szarvasokból épül fel, amelynek azért van nagy jelentősége, mert egy genetikailag igen sokszínű állományt tudtak így kialakítani. A területet karámokra osztották fel, amely lehetővé teszi a gímszarvasok ivar-és korcsoport szerinti elkülönítését. A kerteknek és az egyedi azonosító céduláknak köszönhetően szelektálással tudják a szaporodásra érdemes egyedeket kiválasztani. A vadfarmon továbbá nagy figyelmet szentelnek a gímszarvasok szakszerű állatorvosi ellátására, amelyeket a kijelölt kezelőterületeken tudnak elvégezni (INT-05).

Növényzet

Aparhant település Völgység kistájhoz tartozik. A kistáj több mint 70%-nyi szántóterülettel, ezzel ellentétben az erdők területi kiterjedése, alig éri el a 20%-ot. A vidék természetközeli erdeiben szubmediterrán fajok élnek, uralkodó társulások a gyertyános, cseres-tölgyesek, viszont a völgségi patakot égerligetek és füzesek kísérik (DÖVÉNYI 2010). A vadfarmon ezen uralkodó fajok mind megfigyelhetők még kisebb foltokban.

A BaMa vadfarm számol be először a saját internetes oldalán az éghajlatváltozások vadfarmokat érintő következményeiről. Jelentős probléma a lecsökkent csapadékmennyiség, amelyet saját vízforrással ugyan megoldottak, de a növényzetre mért hatások továbbra is érzékelhetők. A vetett legelőkön a növények nehezebben fejlődnek a szárazabb időjárásnak köszönhetően, így a tulajdonosok kénytelenek szálastakarmányt is biztosítani az állatoknak. A területen főként tenyésztés folyik, amit telepítést segítő szolgáltatással egészítettek ki, bemutatásról itt sem írnak (INT-05).

Bőszénfai Szarvasfarm

Az eddig említett vadfarmok közül a Bőszénfán található Szarvasfarm a legnagyobb kiterjedésű, mintegy 1300 ha-s területet ölel fel. Ezen területen közel 2000 nagytű vad tenyésztését végzik. A Bőszénfai Szarvasfarm nyitott gazdaságként működik, az idelátogatók betekintést nyerhetnek a farm működésébe, megismerhetik a hazai nagyvadállományt és az őshonos háziállatokat, a gazdaság működése szempontjából nemcsak a vadfarm kategóriába tartozik, mivel akkor a területen vadászatra nem lenne lehetőség. A vadászat és a húsfeldolgozás miatt a terület inkább vadaskert jellegű (INT-07).

A bőszénfai szarvasfarm kialakítását tekintve, több nagyobb részre van osztva, az idelátogatók az éttermet (3. melléklet), valamint trófeakiállítást (4. melléklet) és a bemutatókertet (5. melléklet) is megtekinthetik. míg a terület legnagyobb részét mezőgazdasági szántóterületek, illetve a vadaskert foglalja el. A vadaskertben rendszeresen vadásznak, így ide látogatóknak belépni tilos, azonban vendégvadászoknak lehetőségük nyílik trófeavadászatra.

Megközelíthetőség:

A területet személyautóval a legegyszerűbb megközelíteni, már kilométerekkel előre ki van táblázva a vadfarm, így segítve a könnyebb tájékozódást. A személyautókban szórt kavicsburkolatú parkoló van kialakítva, amely a megfelelő kivitelezésnek köszönhetően nagyobb esőzés után sem ázik fel, könnyű rajta a közlekedés. Lehetőség van tömegközlekedést is igénybe venni, ha személygépjármű nem áll rendelkezésre, két megállóhely is van a közelben, a Bőszénfa

Csárda nevezetű, mindössze 210 méterre a farmtól, illetve a Bőszénfa Felvásárló utcai megálló 450 méterre a területtől. Amennyiben tömegközlekedést választja a látogató, érdemes előre megtervezni az egész látogatást, mivel ritkán járnak a buszok.

Bőszénfai szarvasfarmon tartott nagyvadállatok:

Hazánk legnagyobb vadfarmjának állományának legjelentősebb részét a gímszarvasok képezik, közel 1100 egyeddel. Továbbá még dāmivadakkal, muflonokkal és apróvadakkal is foglalkoznak. Apróvadak közül tőkésréce tenyésztéssel foglalkoznak, évente 3000-3500 madár kerül a farmra. A vadfarmon továbbá hazai háziállattenyésztéssel is foglalkoznak, magyar hidegvérű ménesük 80 egyedből áll, a parlagi szamár ménes 198 egyedből és a házi bivaly gulya 115-ből (INT-07). A bemutatókertben ezen állatokfajok közül lehetőség nyílik a gímszarvasok (5. melléklet), dámszarvasok (6. melléklet), szikaszarvasok, axis szarvasok (7. melléklet) és dávid-szarvasok (8. melléklet) megtekintésére, valamint a nagyvadfajok közül az európai őzetet, illetve a vaddisznókat is megfigyelhetik az idelátogatók. Nagyvadfajokon kívül lehetőség nyílik emuk, pónik, parlagi szamarak, mangalicák, csüngőhasú malacok, kecskék (9. melléklet), gyöngytyúkok, fácánok, pávák és házi nyulak megtekintésére is. A jegypénztárnál még csemegét is lehet vásárolni, amellyel a kecskéket lehet etetni.

Növényzet:

Bőszénfai szarvasfarm a Zselici Tájvédelmi Körzet (későbbiekben TK.) határának mentén húzódik, ugyan nem országos jelentőségű védelem alatt áll, de a Zselici TK. jellegzetes tulajdonságai fellelhetőek a terület egy részén is, ilyen például a lankás dombhátak vonulata, valamint az ezüsthársas bükkös (INT-17). A vadfarm területén jelentős szerepet tölt be a mezőgazdasági művelés is, hiszen ekkora állatállomány esetén a szalastakarmányról is gondoskodniuk kell, ezen tömegtakarmányokat saját területükön termelik meg a területen tartott állataiknak. A bemutatókertekben azonban a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) dominál.

Festetics Imre Élményközpont (FIÉK) – Gyenesdiás

Az eddig említett vadfarmokkal ellentétben, a Festetics Imre Élményközpontban (4. ábra) (10. melléklet) nem csak tenyésztéssel foglalkoznak, szolgáltatói profiljuk sokkal szélesebb körű. A vadfarm üzemeltetése mellett, erdőgazdálkodással, fafeldolgozással, valamint környezeti neveléssel is foglalkoznak hosszú évek óta. Céljuk az, hogy a látogatók közvetlen élmények segítségével szerezhessenek információk környezetükről, megismerkedjenek a hazai csülkös

Megközelíthetőség

Festetics Imre Élményközpontban tartott nagyvadállatok

¹ Párosujjú patás nagyvadfajok

kívül kisvadakat, mint a fácán és fogoly is megtalálható a vadfarmon. Továbbá egy kisebb állatpark is kialakításra került számtalan őshonos háziállattal (INT-10), például magyar őshonos juh fajtákkal (magyar racka juh, cigája juh, cikta juh, magyar merinó juh) (13. melléklet), őshonos szarvasmarha fajtákkal (magyar tarka, kárpáti borzderes szarvasmarha), illetve szamarak, mangalicák, vízibivalyok, szürkemarhák is megtalálhatóak.

Növényzet

Az élményközpont teljes területe a Bakonyerdő Zrt. tulajdonában van, a területen meg lehet ismerkedni a Keszthelyi-hegység sajátos természeti értékeivel és élővilágával is (14. melléklet). Ezen értékek bemutatására lett kialakítva a Természet Háza Látogatóközpont (INT-11), ahol interaktív feladatokkal, látványelemekkel és fotóillusztrációkkal színesítik a kiállítást. A keszthelyi dolomit hegység jellemző növénytakasúasai a sziklagyepek, karsztbokorerdők és a molyhos tölgyesek, de a bemutatás során a Balaton parti nádasokról, a Szántói- és Zsidi-medence kaszáló- és láprétjein keresztül az északi bazaltvidék növényvilágáig minddel megismerkedhetünk. A kiállítás során nemcsak a környék földtörténetével, domborzatával, növény-és állatvilágával ismerkedhetnek meg az ide látogatók, de a helyi erdő-és legelőgazdálkodás, valamint a szőlő-és gyümölcsstermesztés is helyet kap a tárlatban (INT-06).

Számi rénszarvasfarm – Lappföld

Azoknak, akik a Lappföldön járnak minden biztonnyal ellátogatnak egy rénszarvasfarmra. Esetünkben egy számi rénszarvasfarmot ismertetek. A számik, Lappföld őslakosai, saját nyelvvel, kultúrával és intézményekkel rendelkeznek. Sokan még napjainkban is rénszarvastartásból élnek. A rénszarvasok a téli hónapokban hasonló körülmények között élnek zárt területen, mint nálunk a nagyvadállatok. A kemény téli hónapokban ellátják őket, ivóvizet és élelmet is biztosítanak nekik. Ezekben a hónapokban lehetőséget biztosítanak rénszarvas szán vezetésére is, az állatok etetésére és simogatására is. Az állatoknak szőréből kézzel meleg kabátokat készítenek, agancsából különféle ékszereket és egyéb használati tárgyakat, húsát pedig élelmiszerként árusítják. Míg hazánkban a zártkerti vadtartás során az állatok nem léphetnek ki a kijelölt területről, addig Lappföldön egy számi rénszarvasfarmon a rénszarvasok az év 70%-át töltik ridegtartásban a szabadban, kerítésen kívül. A szabadban élő összes állatnak tenyésztője van, minden állatot megjelölnék a fülökbe lőtt cédulával, így tudják megkülönböztetni, hogy melyik rénszarvas kihez tartozik. Az állatokat a hideg hónapok idején vezetik vissza a karámokba, manapság a befogást már hó mobillal végzik (INT-08).

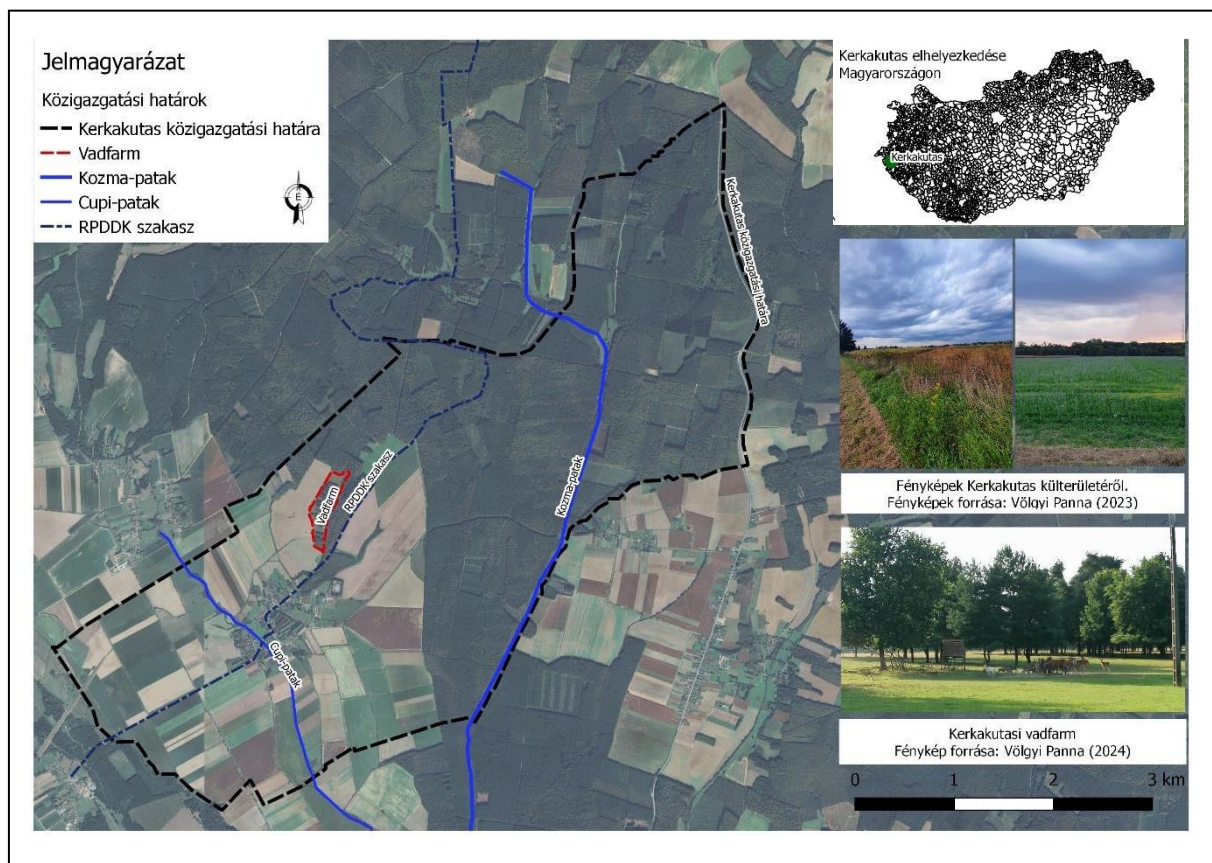
1.6 Kerkakutasi vadfarm részletes bemutatása

Fejlesztésre javasolt területem Zala vármegye északnyugati részén elhelyezkedő Kerkakutas községen található (6. ábra). A település érdekessége, hogy 3 tájegység találkozásánál fekszik, északon Őrség, nyugaton Hetés és keleten Göcsej határolja. Területi elhelyezkedése ellenére mégsem olyan ismert turisztikai hely, mint Óriszentpéter, pedig a terület több kiaknázható lehetőséget is rejt, például a településen halad át az Országos Kéktúra túraútvonala is, több száz éves fafajok találhatók itt (INT-04). A község területén 3 db szálláshely található, a Hétkutas Vendégház, az Almafás Apartmanház és a Misu háza, amelyek egész évre elérhetőek a pihenni vágyóknak. A település lélekszáma folyamatosan csökkent az 1900-as évek óta, de még az elmúlt 30 évben is ez a tendencia mutatkozott, végül 2017-től kisebb lélekszámi növekedés mutatkozott (KERKAKUTAS TAK 2017) (5. ábra).

5. ábra Állandó népesség változása Kerkakutason Diagram forrása: TEIR

A népesség növekedés, illetve a túrázás népszerűsége miatt megnövekedett a településen a látogatók száma is, ennek következtében a község lakói szezonális programokat kezdtek szervezni, hogy még vonzóbbá tegyék Kerkakutast. Évente megrendezik a kerkakutasi Vargánya fesztivált és akkor ott van még a már sokat említett vadfarm is (INT-04). A vadfarm (1. mel) a település északi felén helyezkedik el, a halastótól néhány kilométerre, a területet a 2005-ben nyilvánították zártkertnek, akkori területe 10,11 hektár volt. 2020-ban a területet újabb 2,5 hektárnyi erdős területtel bővítették, így a jelenlegi területe 12,66 hektár.

6. ábra: A kerkakutasi vadfarm elhelyezkedése a község területén
 Felhasznált alaptérkép: OSM
 Térképet készítette: Völgyi Panna 2024

Megközelíthetőség

A kerkakutasi vadfarmot személygépkocsival a falun keresztül lehet megközelíteni. Lentitől mindössze 16 km-re kerül el Kerkakutas települése, ahova megérkezve a Petőfi, majd ezt követően a Kossuth úton kell végighaladnunk. Az út során eljutunk egy halastóig, amely az út jobb oldalán kerül el, ez után fordulhatunk rá a vadfarmhoz vezető földútra. A földút mindössze pár száz méter hosszú, de esőzés esetén csak gyalogosan lehet megtekinteni a területet. A településre tömegközlekedéssel is el lehet jutni, az autóbusz a falu központjában áll meg, innen lehet gyalogosan elsétálni a már említett Kossuth úton keresztül a farmra. Amennyiben hosszabb túrára szánják el magukat, gyalogosan és kerékpárral is megközelíthető a helyszín az Országos Kéktúra útvonalán keresztül.

A kerkakutasi vadfarmon tartott nagyvadfajok

A kerkakutasi vadfarmra a vegyes vadas vadtartás jellemző, amelynek okai a vadfarm létesítésével összefüggésben is vannak. Ilyen területek esetében mérlegelni kell, hogy milyen nagyvadfajt választanak fő fajnak, ami mellé jól megfontoltan színesítő vadfajokat is betelepítenek. Esetünkben fő nagyvadfajnak a gímszarvast választották, amelyből jelenleg 11 egyed él a

területen, mellettük még 20 dámszarvas és 30 muflon él, amelyek tovább színesítik az állományt. Jelenlegi elmélet vadgazdálkodás alapján vaddisznókat is választhattak volna, mint fő nagyvadfaj (RÓNAI-SAMU 2011), azonban így a jelenlegi terület a muflonoknak, dámszarvasoknak kedvezőtlenebb lenne a jelentős túrások miatt. Tehát a kerkakutasi vadfarm 15, 11 ha-os területén kicsivel több mint 60 állat él, amely a jelenlegi viszonyoknak megfelelő létszám. Éves szinte 20-30 egyedre becsülhető a szaporulat, amelyet élő állatként adnak el más vadfarmoknak, vadaskerteknek vagy vadasparkoknak.

Növényzet

A 12,66 ha-os terület legnagyobb része gyepes területnek van meghagyva, hogy a vadállatok tudjanak legelni. Fás területet tekintve, főként mészkerülő erdei fenyves (*Pinus sylvestris*) az uralkodó fafaj, ez a terület északi részére jellemző. A mintaterület déli részén megmaradt a honos cseres-tölgyes (*Quercetum petraeae-cerris*) erdő. Az említett uralkodó fafajokon kívül még jelentősek a kocsányos tölgyek (*Quercus robur*) és a bükkfák (*Fagus sylvatica*), de ezeken kívül elszórtan idős gyümölcsfa egyedek, mint a közönséges szilva (*Prunus domestica*), az őszi-barack (*Prunus persica*) és az alma (*Malus domestica*). Az egész területen megfigyelhető a browse line jelenség (16. melléklet), amely annyit tesz, hogy a vadállatok egy bizonyos magasságig teljesen lerágják a fáknak az új rügyeit és leveleit, így átláthatóvá teszik az erdőt.

A gyepet hazánkban honos fűfélék alkotják. A területen élő állatoknak köszönhetően egynyári vagy évelő virágok nem tudnak érvényesülni, ha esetleg 1-1 évelő eljutna a virágzásig, az már a következő napon nem lesz megtalálható, leleleli az állatok. A területen próbálkoztak vörös here (*Trifolium pratense*) és takarmánylucerna (*Medicago sativa*) vetésével is. Az említett 2 takarmánynövény egyike sem bizonyult jó megoldásnak. A takarmánylucernát zöldtakarmánnyként hasznosították, így a növények megerősödéséig a vadállatokat kizárták a területről. A takarmánylucerna vetésével az volt a probléma, hogy évről évre újra kellett vetni és csak rövid ideig látja el a nagyvadállatokat élelemmel. Másik jelentős hátránya, hogy a növények megerősödéséig nem lehet a vadállatokat ráengedni a területre, tehát kisebb területen élhetnek abban a pár hónapban. A kisebb terület miatt tarra rágják a megmaradt gyepes legelőt. A vörös herével a legnagyobb baj, hogy nem bírja a taposást, így nem marad meg a területen (RÓNAI 2016).

A kerkakutasi vadfarm berendezései

A mintaterületen megtalálható speciális és nem speciális vadaskerti berendezéseket ismertetem (7. ábra), ezen a berendezések többsége elengedhetetlen zártkerti vadtartás esetén, de kivitelezésük igen változó lehet.

Az egyik legfontosabb és egyben a legköltségesebb berendezés a **kerítés**, amely magasságát a gímszarvashoz kell megválasztani. A területen a tartott szarvasfajok miatt a kerítésnek legalább 2,2 méter magasnak kell lennie (Magyar Közlöny 2017). A kerkakutasi vadfarm területén a kerítés magassága 2,2 méter, amely fölé drótot húztak. A Magyar Közlönyben szabályozott minimális kerítésmagasságtól nem lehet eltérni, hiába születtek és nevelkedtek az itt tartott nagyvadfajok zártkerti tartásban, ami miatt nem fognak átugrani és nekimenni a kerítésnek. A kötelező szabályokat be kell tartani a vad védelme miatt. Ezen kívül a kerítést kívülről még 2 sor villanypásztorral is megerősítették.

Másik fontos berendezés a **kapu**, amely a megfelelő közlekedést teszi lehetővé, ezen kapu a kerítés magasságával megegyező méretű és az út teljes hosszát lefedi.

A területen egy nagyobb **takarmánytároló és vadbefogó épület** is helyet kapott (17. melléklet). A takarmánytárolóban abrakot és tápot tartanak. A befogó épületrészt úgy találták ki, hogy ide terelik be az állatot, a kerítésrendszernek köszönhetően altatópuska nélkül is megoldható az állat elaltatása, így lehetővé téve az élőállat szállítását. Az épület továbbá bármilyen vadegészségügyi kockázat fellépésénél elkülönítőként is szolgál.

A területen 2 db **betonozott etetőterület** (18. melléklet) lett kialakítva, amely biztonságossá teszi az abrakkal, táppal való etetést. Ezeken kívül még rácsos szénaetető is volt a helyszínen, azonban ezt lebontották, az új kihelyezése még folyamatban van.

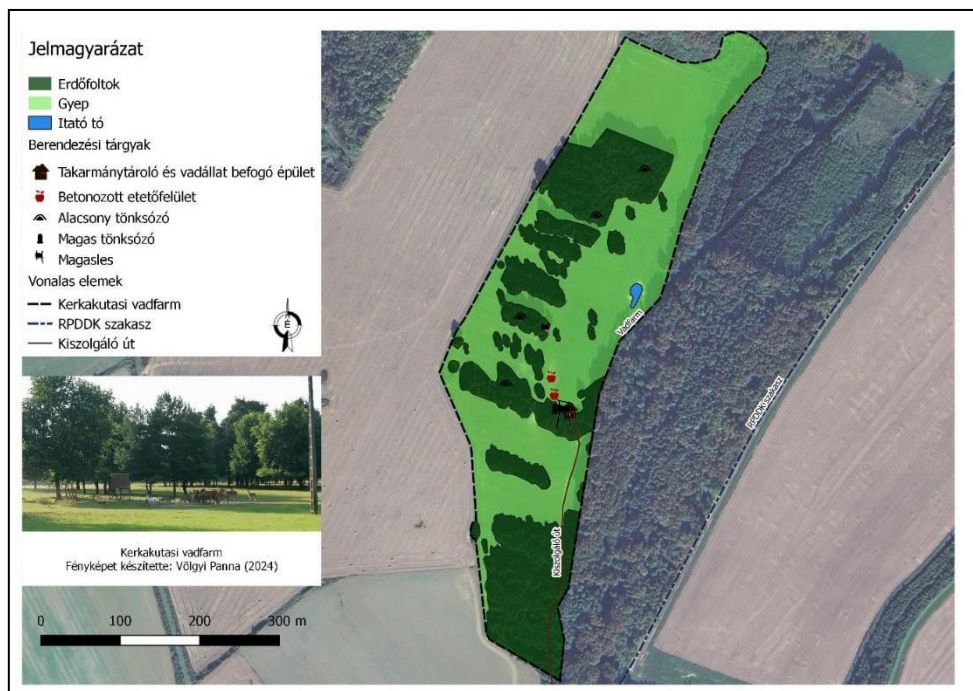
Az etetőhelyek közelében lett kihelyezve a szózó, esetünkben **magas tönkszózó** (19. melléklet) lett kialakítva az állatoknak (4. melléklet). A nyalósó fontos ásványianyagokat tartalmaz, amelyekre szüksége van a nagyvadaknak, különösen a gímszarvasoknak, mezei élőhelyeken is köteleessége a vadgazdáknak szózókat elhelyezni (RÓNAI 2016).

Az erdőfoltokban további **alacsony tönkszózók** kerültek kialakításra a kivágott fák helyén, ezen szózók a muflonok és dámszarvasok számára vannak kihelyezve. A magasságbeli különbségek miatt a gímszarvasok magas tönkszóóját nem érik fel.

A vadállatok számára is nélkülözhetetlen az **ivóvíz biztosítása**, amely céljából mesterséges esővíztározó tavat alakítottak ki (20. melléklet). A tó 6,5 méter mély, viszont fokozatosan mélyül, ez azért is fontos, mivel a gímszarvasok előszeretettel dagonyáznak nyáron a vízben.

A területen továbbá 1 magasles kapott helyet, amely segíti a vadállomány figyelését és a vadbefogást is. A befogás ilyen esetben altató lövedékek segítségével végzik. Az eladni kívánt állatot a vadászből tartják szemmel, amint megfelelő távolságra van altató lövedéket lőnek

bele, az állat rövid időn belül elterül és ezek után szállítóketrecbe kerül, amely a biztonságos szállítást teszi lehetővé.

7. ábra: Kerkakutasi vadfarm területhasználati és berendezései
Felhasznált alaptérkép: Google Earth 2024
Térképet készítette: Völgyi Panna 2024

2. SZINTÉZIS

A szintézis során kitérek az említett nagyvadfajok általános igényeire, területigényeire, a használt növényfajok csoportosítására, illetve a kerkakutasi vadfarm konfliktusaira, valamint a bemutatás lehetőségeire is.

2.1 NÖVÉNYEK ELLENÁLLÓKÉPESSÉGE

A kerkakutasi vadfarm fejlesztése érdekében meglátogatott vadfarmok mindegyikén tapasztalható, hogy a vadállatok jelentős hatással vannak a természetes környezetükre zárt területen. Jelenlegi megfigyelések alapján, 1 hektáron mindössze 3-4 nagyvadállat (gím-vagy dámszarvas) tartható anélkül, hogy azok takarmányozásra szoruljanak vagy túl legeljék a területüket. Növényfajok tekintetében megállapítható, hogy a jelenleg uralkodó, már meglévő honos fajok minden területen szépen fejlődnek. A nagyvadfajok csak a zsenge, frissen kifejlődött fákat fogyasztja és hántolja le. Az idősebb egyedekben, csak szárazabb, táplálékszegényidőszakban tesznek kárt.

Mégis mire kell figyelni és milyen növényeket lehet telepíteni a területre? Fontos megemlíteni, hogy új növény telepítése nem csak azok ellenállóképességétől függ, de a környezettől is.

- Taposásálló gyepek
- Takarmánynövények
- Robosztus, gyorsan növekvő fajok
- Gyümölcsfák telepítése
- Természetes környezetben illő növényfajok

Taposásálló gyepek: A hazai nagyvadfajok zárttéri tartásánál különösen hangsúlyos növénytelepítési szempont a taposásállóság.

Az általam vizsgált területeken kisebb figyelmet fordítanak erre a tényezőre, inkább a takarmánynövények vetése élvez előnyt. Ugyanakkor a vadállatok megfelelő ellátása érdekében változatos táplálékot kell biztosítani a területen, e célból Kerkakutason több kísérletet is tettek. Először különféle pázsitfűkeverékekkel próbálkoztak, majd sport fűmagkeverékkel és még a vörös herét (*Trifolium pratense*) is tesztelték. Az előbb felsorolt fajok közül egyik sem vált be a területen, hiszen ezen növények nem bírják az ilyen intenzív taposást. A gyepek területek fajdiverzitásának elősegítése érdekében fehér herét (*Trifolium repens*) érdemes ültetni. A fehér here ellenállóbb a taposási károknak és a hazai nagyvadállatok táplálékában is fontos szerepet játszik.

Takarmánynövények: Zárttéri vadtartásnál figyelni kell még az állatok szálas takarmánnyal való ellátására is. Szálastakarmányok közül a pillangósvirágú fajok a legajánlottabbak, könnyen emészthetők a vadállatok számára és megfelelő tápanyagokat tartalmaz. Legelterjedtebb a takarmánylucerna (*Medicago sativa*), a már említett vörös (*Trifolium pratense*) és fehér here (*Trifolium repens*). Ezeken túl alkalmazható a görögszéna (*Trigonella foenum-graecum*), szarvaskerep (*Lotus corniculatus*) és a bíborhere (*Trifolium incarnatum*) is. A most felsorolt takarmánynövények közül a görögszéna, a szarvaskerep, a takarmánylucerna és a bíborhere mind egyéves növény, a bevetett területet el kell választani a vadállatok által használt területtől, majd érés idején lehet újra egybenytetni a területtel vagy pedig le kell aratni és később a táplálékszegény időszakban kihelyezni. A vörös herével ugyanígy kell eljárni, mivel nem bírja a taposást, a növény levelei lehullanak és végül kipusztul. A fehér here viszont tökéletes gyepépítő, így egész évben legelhetik az állatok.

Természetes környezetben illő növényfajok: A nagyvadfajok zárttéri tartásánál is a természetközeli erdős kialakítás az ideális. Az éghajlat, a talajviszonyok, valamint a táj őshonos fajai határozzák meg a növénytelepítést.

Az általam vizsgált 5 hazai vadfarm mindegyikén őshonos fafajok alkotják a társulásokat és a ligetszerű foltokat. A területeken megfigyelhető fafajok a következők: kocsányos tölgy (*Quercus robur*), kocsánytalan tölgy (*Quercus petraea*), csertölgy (*Quercus cerris*), európai bükk (*Fagus sylvatica*), fehér nyár (*Populus alba*), fehér fűz (*Salix alba*) és az erdei fenyő (*Pinus sylvestris*). Új egyedek telepítése esetén mindegyik köré érdemes vadhálót helyezni, ugyanakkor a hazai vadfajok a fa egyedeket többnyire csak a táplálékszegény időszakban károsítják. Ebből következik, hogy megfelelő mennyiségű táplálék biztosítása esetén az újonnan telepített fafajok nem sérülhetnek.

A tölgyek és a bükkfák termése további élelemforrást jelent az állatok számára, ezzel is biztosítva azok változatos táplálkozását.

Gyümölcsfák telepítése: A vadfarmokon is állatokkal foglalkoznak, ami miatt fontos tényező a telepített növények toxicitásának ismerete. Hiába beszélünk vadállatokról, még ezen egyedek is érzékenyek néhány növény méreganyagára. Telepítéskor emiatt előtérbe kell helyezni a toxicitást, illetve mérsékelni azt.

Toxicitás elkerülése érdekében érdemes hazai, takarmányba beilleszthető gyümölcstermőket telepíteni. Gyümölcsfajok közül ültetésre érdemes egyedek a vadalma (*Malus sylvestris*), a vadkörte (*Pyrus pyraeaster*), berkenye-fajok (*Sorbus domestica*/*Sorbus aucuparia*/*Sorbus aria*) és a

madárcseresznye (*Cerasus avium*) is (JÁNOSKA 2021). Az említett gyümölcsfajok mindegyike az általam látogatott vadfarmokon megfigyelhető, hazai nagyvadfajok táplálkozásába illő gyümölcs.

2.2 NAGYVADFAJOK TERÜLETIGÉNYE

Az általam is vizsgált vadfarmokon gímszarvasokat, dámszarvasokat, vaddisznókat és muflonokat tartanak, ezen vadfajok területigényét vizsgálom ebben a fejezetben.

Gímszarvas területigénye:

Gímszarvas a változatos élőhelyeket részesíti előnyben, mint a mozaikos területek. A táplálék függvényében évszakonként más-más területeken tartózkodik szívesen, például tavasszal a vizezebb élőhelyeket kedveli (előszeretettel dagonyázik), nyáron a mezőgazdasági területeket látogatja a bő táplálékforrás miatt, majd késő ősszel és télen visszaszokik az erdősült területekre (BIRÓ et al. 2006). A gímszarvas jól alkalmazkodik a környezeti változásokhoz is, Sopronban a zavart, de erdősült területeken főként éjjel aktív, míg Zalában a nappali órákban is magas aktivitást mutat a változatos, de zavartalan területeknek köszönhetően (NÁHLIK et al. 2009).

Dámszarvasok területigénye:

A dámszarvasok tartása szinte teljesen megegyezik a gímszarvaséval, területigényük kissé eltérő, mivel ezen állatok kisebbek és kisebb a táplálékigényük. Az állatok mérete és fogyasztása miatt hektáronként 7 egyed tartható, a kertrészeket viszont a gímszarvasfarmokkal megegyező méretben alakítják ki (RÓNAI-SAMU 2011).

Vaddisznók területigénye:

Ezek az állatok általában változatos környezetekben fordulnak elő, beleértve erdőket, ligeteket, mezőket és nedves területeket is. A vaddisznók igénylik a sűrű növényzetet és a bőséges vízfolyást, mivel ezek biztosítják számukra a búvóhelyet és a táplálékot (JÁNOSKA 2021).

Általánosságban elmondható, hogy a vaddisznóhoz kiterjedt területek tartoznak, mivel az élelemforrások és a tartózkodási hely állandó keresése jellemzi őket. Egyetlen vaddisznócsapat akár több négyzetkilométeren is mozoghat egyetlen éjszaka során, különösen olyan időszakokban, amikor az élelem vagy a vízforrások korlátozottak. Ezért az ilyen nagy mozgási igényeknek megfelelő élőhelyek biztosítása elengedhetetlen az egyensúly fenntartása érdekében a vadállomány és a természeti környezet között (JÁNOSKA 2021).

A vaddisznóskertekben tehát, biztosítani kell minden olyan környezeti feltételt, amely az állatok megfelelő létszükségleteit is kielégíti, erdős területet kell választani, sűrű cserjeszinttel. Illetve természetes vízfolyásokkal szabdaltnak, változatos kitettségű és domborzatú élőhelyet kell választani egy vaddisznós kert kialakítására (PÁLL 1982).

Muflonok területigénye:

A muflon vadaskerti tartására szolgáló terület kiválasztásakor ügyelni kell az ökológiai igényeire, amelyek elsősorban a származási helyéhez kapcsolódnak. Ezért, amikor csak lehetséges, a kerthelyiség kiválasztásakor igyekezzünk olyan területet választani, ahol a déli fekvésű lejtők és a lombos fafajták által uralt hegyvidéki erdők dominálnak. Jó lenne, ha a kertes területeken köves és sziklás területeket is biztosítanánk a természetvédelmi érdekek ütközése nélkül. A területnek természetes vízi utak is kellenek, de fontos megjegyezni, hogy a muflonok nem szeretnek széles medrű és bőséges vízhozamú patakokon átkelni. A muflon táplálkozási szokásaiból adódóan a területen középkorú, sarjadzó és szálerdők is megtalálhatóak legyenek, valamint lehetőség szerint vadföldeket is érdemes kialakítani. Természetesen nem minden terület tudja kielégíteni ezen faji szükségleteket, viszont a muflon rendkívül jó alkalmazkodóképessége miatt ez nem okoz számára problémát, emiatt más nagyvadfajok igényeire érdemesebb koncentrálni vegyes vadaskertekben (JÁNOSKA 2021).

2.3 NAGYVADFAJOK IGÉNYEI

Az előző fejezetben kifejtettem a fajok területi igényeit, most a berendezési tárgyakra, illetve a takarmányozásukra térnék ki (3. táblázat).

Gímszarvas igényei:

Berendezési tárgyakat tekintve fontos a megfelelő magasságú széna-etető, szilázstálca, abrak-vályú és szózó kihelyezése. Továbbá egy speciális kezelőépület kialakítása is, amelyben a különféle problémákat, betegségeket tudják orvosolni. A speciális kezelőépületnél fontos, hogy minél kevesebb stresszel járjon az állat számára, az épületet folyosószerűen kell kialakítani, hogy az állat ne pánikoljon be, tovább menekülhessen. Fontos, hogy a kanyarokban a beton érdes felületű legyen, mivel ezen részeken könnyen kicsúsznak a szarvasok, amely további sérülésekhez vezetne (JÁNOSKA 2021).

A gímszarvas esetében a különböző ivar-és korcsoportoknak más és más a takarmányigényük, amelyet folyamatosan figyelemmel kell kísérni. A **borjúk** az első 3 hétben kizárólag tejet fogyasztanak, 3 hetes koruktól fogva már legelnek és földet esznek, amely hozzájárul az egészséges bélflóra kialakulásához. Augusztustól már abrakot is fogyaszthatnak, de mindenképpen

ügyelni kell rá, hogy a szálas takarmányhoz is hozzáférhessenek. A borjúkat októberben lehet leválasztani a tehénről, biztosítva az addigi takarmányt, így kerülve a nagyobb stresszt. **Tehenek** takarmányozását tekintve a vemhesség időszaka igényli a legnagyobb odafigyelést. Az elérés előtti 6-8 hétben vehemépítés fő időszaka zajlik, amely során figyelni kell a takarmányabrak adagolását. Túlzott mennyiség esetén nagy lesz a vehem, amely nehézségeket okoz majd az állatnak. Szoptatás során viszont magas fehérjetartalmú takarmánnyal kell támogatni a teheneket, ilyenek a pillangósok és a szenázs. **Bikák** rosszabb minőségű legelőkön is szépen fejlődnek, mivel jobb a rostemesztő tulajdonságuk, azonban agancsépítési időszakban nekik is fehérjetámogatásra és ásványianyagutánpótlásra lehet szükségük (JÁNOSKA 2021).

Dámszarvas igényei:

Dámszarvas esetében a szükséges berendezési tárgyak megegyeznek a gímszarvaséval.

Táplálkozásukat tekintve sokkal érzékenyebb faj, a nem megfelelő odafigyelés nagy károkat tud okozni az állományban. A dámszarvas a szűkös táplálást sokkal könnyebben viseli, mint az abrak túl adagolását. Az utóbbi következtében tejsavmérgezés alakulhat ki, amely akár halálos kimenetelű is lehet. Nyersrostban gazdag táplálékot kell neki biztosítani, továbbá tiszta, nagy mennyiségű ivóvizet (JÁNOSKA 2021).

Vaddisznó igényei:

A vaddisznó esetében ki kell használni, hogy tavasszal-nyár elején szívesen legel, magas fehérjetartalmú takarmánynövényeket kell számukra biztosítani ebben az időszakban, például lucerna, vörös here, zabosbükköny és a szarvaskerep. A kalászosok is jó értékekkel rendelkeznek, ilyenek a rozs, zab és a kopaszbúza. Ezeken túl gyümölcsök és csonthéjasok is, továbbá madarak, rovarok is táplálékát képezik (JÁNOSKA 2021).

Muflon igényei:

Berendezési tárgyakat tekintve fontos megtekinteni, hogy a muflon milyen más fajokkal van együtt tartva. Ez azért is fontos, mert meg kell néznünk milyen speciális takarmányozást szolgáló berendezésekre van szüksége ennek a fajnak. Ha vaddisznóval van egy területen tartva, figyelni kell rá, hogy legyen kihelyezve széna-etető és szilázstálca is. Szarvasfélékkel való közös tartás esetén ezen berendezések méretére kell odafigyelni, például a szarvasfélék számára készített abrakvályúk túl magasak a muflonok számára, így nem tudják felvenni a szükséges mennyiségű szemestakarmányt. Itatóhelyek kialakításakor a víz minőségére kell odafigyelni, jó minőségű és tiszta ivóvíz kell számukra (JÁNOSKA 2021).

Takarmányozás során figyelni kell rá, hogy természetes úton előállított takarmányt fogyasszon az állat. A muflon szívesen legel, ezért megfelelő nagyságú legelőket kell kialakítani számára, továbbá zöldtakarmánnyal bevetett vadföldeket, amelyeken takarmánylucernát, rozst, édes csilagfűrtöt, takarmánykáposztát és takarmányrepcét termesztethetnek. Vaddisznóval vagy szarvasfélékkel való tartás esetén az abrakhoz hozzáférést kell biztosítani, amellyel támogatjuk a jó kondíciójuk kialakulását a párzási időszakra (JÁNOSKA 2021).

3. táblázat: Nagyvadfajok igényei (Forrás: saját munka)

 Vaddisznó	Területigény: Sűrű, változatos növényzet Változatos domborzat	Táplálék: Legelők Magas fehérjetartalom Gyümölcsök	Speciális igények: Dagonyázótó
 Muflon	Lombos fafajok Legelők biztosítása	Legelők Szemes takarmány	Megfelelő méretű etetők Tiszta ivóvíz
 Dámszarvas	7 egyed/ha Legelők	Magas nyersrost Jó minőségű legelő	Tiszta ivóvíz Megfelelő méretű etetők
 Gímszarvas	3-4 ha legelő 0-1-0,3 ha cserje	Jó minőségű legelő Szálas takarmány	Dagonyázótó Sózó Etető Kezelőépület

2.4 KONFLIKTUSOK A KERKAKUTASI VADFARMON

Kerkakutas községen található vadfarmon, kisebb területéből adódóan előbb megfigyelhetők a vadállatok okozta tájhasználati konfliktusok. Megnevezésüket, leírásukat és besorolásukat a tájrendezői szakterületen elfogadott módszer szerint végeztem (CSEMEZ 1996, 152-177) (9. ábra).

Funkcionális tájhasználati konfliktusok

F1: Szálastakarmány megtermelésének hiánya

A jelenlegi területnagyság nem engedi, hogy a vadfarm területén belül megtermelhessék a nagyvadállatok ellátására szolgáló szálastakarmány egy jelentős részét, azonban hosszabb távon, elengedhetetlen lesz erre is egy újabb terület bevonása.

F2: Tiszta vízű itató hiánya

A területen található egy mesterséges esővíz tározó tó, amely dagonyázó tóként is funkcionál, azonban emiatt nem biztosított a megfelelő minőségű, tiszta ivóvíz az állatok számára. A dámszarvasok esetében különösen fontos lenne a tiszta ivóvíz megléte, illetve a jelenleg fennálló felmelegedési időszakban is jól jönne egy másik megoldás a vízellátásra.

F3: Fedett etetőterület hiánya

A kerkakutasi vadfarm területén jelenleg 2 betonozott etetőfelület található, amelyek a szemes-takarmányok kiszórására megfelelő helyet teremtenek. Azonban fontos megemlíteni, hogy a területen tartott nagyvadfajok megfelelő élelmezése érdekében szálastakarmányra is szükség van, amelyeknek egy fedett tárolót kell létesíteni, hogy elkerüljük a tönkremenését.

Ökológiai és természetvédelmi tájhasználati konfliktusok

Ö1: Taposási kár a gyepes területeken

A gyepterületek faji összetétele jelentősen lecsökken ezen területeken, hiszen kipusztulnak az egynyári és az évelő virágos fajok. Továbbá a vadállatok taposási kárt is okoznak a gyepes területeken (21. melléklet), amelyek sajnos nehezen javíthatóak.

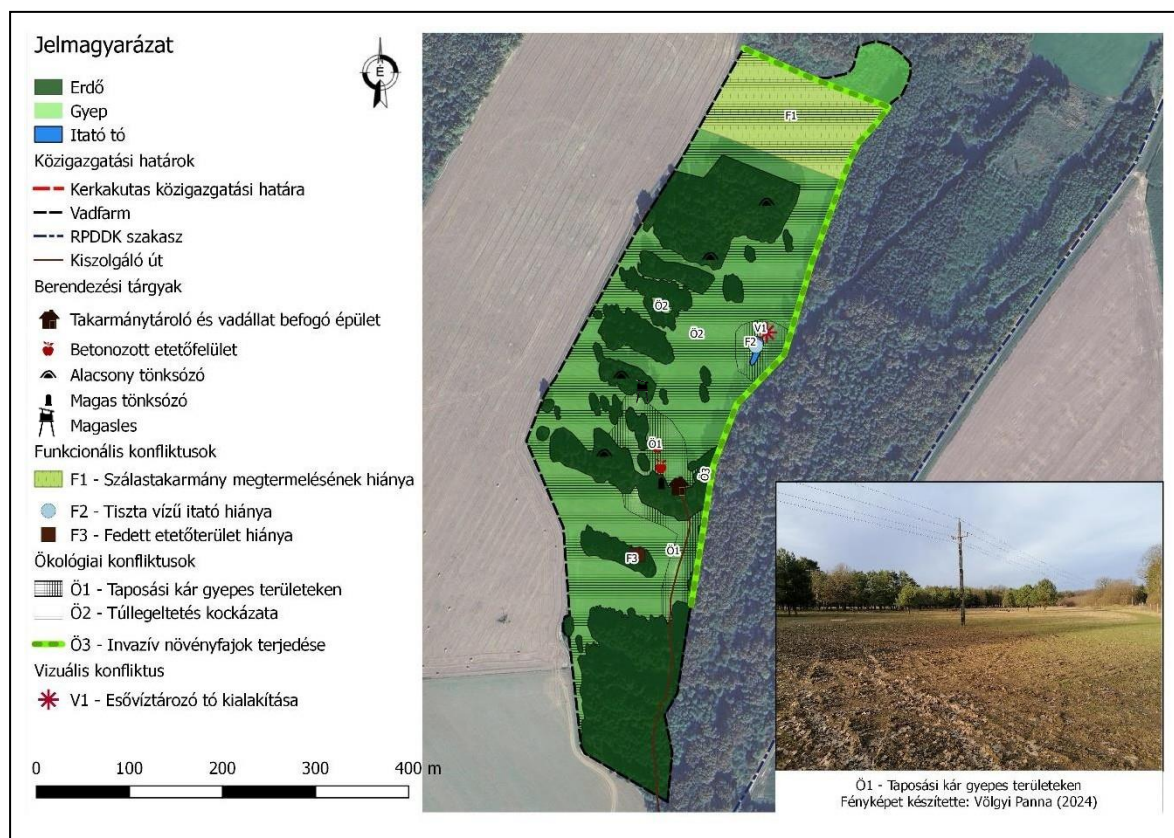
Ö2: Túllegeltetés kockázata

A csökkenő csapadékmennyiség egyre nagyobb problémákat okoz a területen, hiszen a gyepes területek nem tudnak olyan intenzíven fejlődni a kevés csapadék miatt, amely ekkora állatállomány esetében túllegeltetéshez vezethet. A legeltetés megfelelő működéséhez 57/2014. (IV. 30.) VM rendelet az átlagos állatsűrűség megállapításának szabályairól ad pontos tájékoztatást.

A túllegeltetés elkerülése érdekében a meghatározott állatsűrűség 1 állategység (későbbiekben ÁE) hektáranként. A kerkakutasi vadfarm esetében ez 2 db szarvast (1 szarvas 0,5 ÁE-nek felel meg), vagy 6 muflont (1 muflon 0,2 ÁE-nek felel meg, mivel a juhhal egyenértékű) jelent hektáranként (57/2014).

Ö3: Inváziós növényfajok terjedése

Annak ellenére, hogy a vadállatok szépen karbantartják az inváziós növényfajokat, mégis vannak olyanok, amelyek jelentős területet hódítanak meg, például a japán keserűfű (*Fallopia japonica*) a bálványfa (*Ailanthus altissima*), illetve az apró szulák (*Convolvulus arvensis*). Az említett növényfajokat nem fogyasztják el a vadállatok, azonban a taposás miatt nem jelentős a belső területeken. A kerítés vonalában azonban jelentős teret hódítanak, hiszen itt zavartalanul terjedhetnek.

8. ábra: Konfliktusok a kerkakutasi vadfarmon
Felhasznált alaptérkép: Google Earth 2024
Térképet készítette: Völgyi Panna 2024

2.5 FUNKCIÓK TERÜLETIGÉNYE

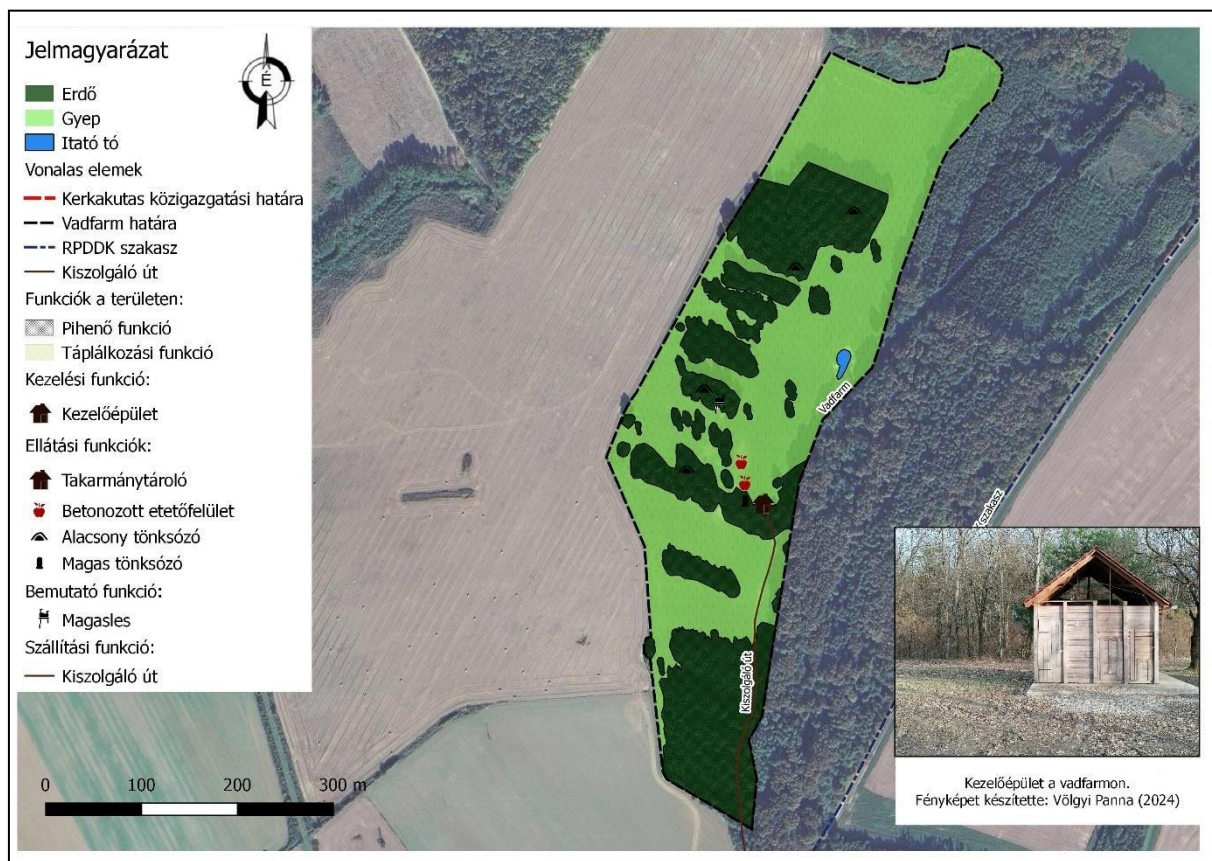
A vadfarmoknak is jelentős területigényük van, amely a megfelelő működésükhöz és a vadfajok egészségének fenntartásához szükséges. A vadfarmok területigénye attól függ, hogy milyen típusú vadállatokat tenyésztenek és milyen mértékben tervezik őket tartani (10. ábra).

Az elsődleges területigény a vadfarmoknak az állatok tartására szolgáló terület. Ez magában foglalja a szabadon mozgásra alkalmas területeket, takarmányozáshoz és itatáshoz szükséges területeket, valamint a megfelelő elbújási és pihenési helyeket. A terület nagysága függ a tartott vadfajok számától és jellegétől, valamint az állomány egészséges és biztonságos fenntartásához szükséges szabályoktól.

Emellett fontos megfelelően elkülöníteni a vadfarmokat a környező területektől, különösen olyan esetekben, amikor vadfajokat tenyésztenek, amelyek természetes állományai veszélyeztetettek lehetnek vagy egészségügyi kockázatot jelenthetnek más állatpopulációkra vagy az emberre nézve. Ez a körülkerített terület lehetővé teszi a vadfarmoknak, hogy ellenőrzött körülmények között tartsák a vadállatokat, és minimalizálják a külső veszélyeket vagy befolyásokat.

A vadfarmoknak további területigénye lehet az infrastrukturális létesítmények számára, mint például az állattartási létesítmények, takarmányraktárak, vízforrások és adminisztratív épületek. Ezeknek az építményeknek megfelelően kell elhelyezkedniük és kialakítaniuk, hogy minimalizálják a környezeti hatásokat és biztosítsák az állatok jólétét és az üzem hatékony működését.

Összességében a vadfarmoknak megfelelő területigényt kell biztosítaniuk az állatok egészségének és jólétének fenntartásához, valamint az üzem hatékony működéséhez. A területigény meghatározása és megfelelő kezelése kulcsfontosságú a fenntartható vadgazdálkodás és a természeti környezet védelme szempontjából.

9. ábra: Funkciók a kerkakutasi vadfarmon
Felhasznált alaptérkép: Google Earth 2024
Térképet készítette: Völgyi Panna 2024

2.6 MI KELL A BEMUTATÁSHOZ?

A vadfarmok az utóbbi években egyre inkább előtérbe kerültek a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatok részeként. Ezek a gazdaságok különböző vadfajok, például szarvasok, vaddisznók vagy nyulak tenyésztésére és gondozására specializálódnak. A vadfarmok bemutatása során fontos kiemelni a fenntarthatóságot, a gazdasági előnyöket és a természeti környezet védelmének fontosságát.

A vadgazdálkodás olyan módszerek alkalmazását jelenti, amelyek lehetővé teszik a vadfajok populációinak megőrzését és kezelését. A vadfarmok fontos szerepet játszanak ebben a folyamatban, mivel lehetőséget nyújtanak a vadállatok ellenőrzött körülmények között történő tenyésztésére és gondozására. Ez segít megőrizni a vadállatok genetikai sokféleségét és növeli azok túlélési esélyeit a természetes élőhelyek zsugorodása és az emberi beavatkozások miatt.

A vadfarmok előnyei között szerepel a gazdasági potenciál is. Ezek a gazdaságok lehetőséget kínálnak a hús- és más vadtermékek előállítására, amelyeket kereskedelmi és fogyasztói célokra lehet felhasználni. Emellett a vadfarmok turisztikai vonzerőként is szolgálhatnak, mivel

lehetőséget nyújtanak a látogatók számára, hogy közelebbről megismerjék és megfigyeljék a vadfajokat.

A vadfarmok nem csupán gazdasági előnyöket nyújtanak, hanem fontos szerepet játszanak a környezeti védelemben is. A megfelelően tervezett és működtetett vadfarmok hozzájárulnak a természeti erőforrások megőrzéséhez és fenntartható használatához. Például a vadfarmok lehetőséget kínálnak a helyi ökoszisztémák helyreállítására és megőrzésére, valamint a talaj- és vízforrások védelmére.

Fontos azonban megjegyezni, hogy a vadfarmok fenntartói is küzdenek kihívásokkal és komoly korlátokba ütközhetnek. Ezek közé tartozik a megfelelő terület kiválasztása és használata, valamint a fenntartható tenyésztési és gondozási gyakorlatok kialakítása és betartása. Emellett fontos figyelembe venni az esetleges környezeti hatásokat és azoknak a környezeti szabályozásoknak való megfelelést, amelyeket a vadfarmoknak be kell tartaniuk.

Összességében a vadfarmok fontos szerepet játszanak a fenntartható mezőgazdasági gyakorlatokban és a természeti környezet védelmében. Ezek a gazdaságok lehetőséget kínálnak a vadfajok megőrzésére és tenyésztésére, gazdasági potenciált rejtenek magukban, és hozzájárulnak a környezeti fenntarthatósághoz. A vadfarmok bemutatása során fontos kiemelni ezeket az előnyöket, miközben figyelembe vesszük a velük járó kihívásokat és felelősségeket.

2.7 TURISZTIKAI SZOLGÁLTATÁSOK, INFRASTRUKTÚRÁK KERKAKUTASON

Kerkakutas községen 2008-tól van lehetőség megszállni egy falusi vendégházban. A településen eltöltött vendégéjszakákról azonban csak 2009-2014-ig vannak elérhető adatok. 2009-ben az első évben a szálláshely 29 vendégek fogadott, akik összesen 119 éjszakát töltöttek el a szálláshelyen, 2014-re ez a szám igencsak megemelkedett, az év során 75-en szálltak meg és összesen 556 éjszakát töltöttek a szállásukon (11 és 12. ábra).

10. ábra: Vendégek a falusi szállásadásban Kerkakutason Diagram forrása: TEIR

11. ábra: Vendégéjszakák a falusi szállásadásban Kerkakutason Diagram forrása: TEIR

Az évek során azonban a szálláshelyek száma is bővült, jelenleg 3 vendégház, apartmanház működik a településen, a Hétkutas Vendégház, az Almafás Apartmanház és a Misu Vendégháza (KERKAKUTAS TAK 2017). A COVID alatt egyre felkapottabbá vált túrázás is kihatott a településre, amelynek köszönhetően megnövekedett a településen áthaladók száma is. A község lakói emiatt, programokat kezdtek el szervezni, idetartozik a kerkakutasi Vargánya Fesztivál is, amelyet 2022-ben szerveztek meg először (13. ábra).

12. ábra: I. Vargánya Fesztivál Kerkakutas nyereményei

Fénykép forrása: Völgyi Panna (2022)

A magasabb részvétel következtében, 2023-ban megalakult egy civil együttműködés, a Kerkakutasért Egyesület is, amelynek célja a meglévő természeti és kulturális értékek megőrzése, illetve környezeti, társadalmi és gazdasági fejlődés is. A célok elérésének eszközei a helyi közösségépítés, lakhatási célú támogatások, szezonális programok szervezése (INT-12). Rendezvények közül a Vargánya Fesztivál még nem a szervezet által rendezett esemény volt, de az egyesület megalakulásának indikátora volt. Az egyesület első rendezvénye az a 2023-as adventi vásár volt, kézműves vásár, mézeskalács-díszítés, arcfestés és egyéb kreatív foglalkozások várták a látogatókat. A vásár, azonban csak a kezdet volt, a 2024-es évre szüreti fesztivált szerveznének, illetve a sikeres Vargánya Fesztivál is ismét megrendezésre kerül majd, valamint a gyermekek számára nyári napközis táborral kedveskednének (INT-13).

2.8 MINTATERÜLETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

A kerkakutasi vadfarm területét különféle szempontok alapján összehasonlítottam a többi általam megvizsgált vadfarmmal. A szempontok érintették a növény-és állatvilágot, az elhelyezkedést és területnagyságot, valamint a programlehetőségeket is (4. táblázat).

4. táblázat: Mintaterületek összehasonlítása (Forrás: saját munka)

	Kerkakutasi	Veszprémi	BaMa	FIEK	Bószénfai
Terület (ha)	12,66 ha	3-4 ha	10 ha	4,6 ha	1360 ha
Vadfaj	3 faj	4 faj	1 faj	4 faj	3 faj
Háziállat	NINCS	NINCS	VAN	VAN	VAN
Elhelyezkedés	Kerkakutas	Veszprém	Aparthant	Gyenesdiás	Bószénfa
Bemutató	Nincs	Nincs	Fejletlen	Fejlett	Fejlett
Sétaútvonalak	NINCS	NINCS	VAN	VAN	VAN
Programok	NINCS	NINCS	NINCS	VAN	VAN
Kóstolók	NINCS	NINCS	NINCS	VAN	VAN
Ismertsége	Alacsony	Alacsony	Közepes	Magas	Magas

Ezen vizsgálatok alapján elmondható, hogy a mintaterületem a területnagyság tekintetében igen kedvező helyzetben van a nála turisztikailag fejlettebb BaMa és FIEK vadfarmokhoz képest. Fajgazdagságban is igen kiemelkedő a többi farmot tekintve is. Egyedüli hátránya jelenleg a turisztikai fejlettsége. Ahogy azt a mellékelt táblázat is mutatja, sem sétaútvonalak, sem kóstolók, illetve időszakos programok sincsenek kialakítva a területen, ami a látogatószám és az ismertség alacsony számát is magával hozza.

Az összehasonlítás által is, az a tanulság, hogy turisztikailag is fejleszteni kell a területet, amelyhez a javaslati részben további ötleteket fogok adni.

2.9 KERKAKUTASI VADFARM SWOT-ELEMZÉS

5. táblázat: SWOT elemzés (Forrás: saját munka)

Kerkakutasi vadfarm elemzése -SWOT elemzés	Erősségek: • Alacsony indulóköltség • Terület nagysága: 12,66 ha • Kevés vadfaj • Erdő biodiverzitása • Ellátási funkciók megléte	Gyengeségek: • Bemutatói funkciók hiánya • Háziállatok hiánya • Vadhús kihasználatlansága • Látogatószám lassú növekedése
	Lehetőségek: • Terület bővítése • Kéktúra útvonal felkapottá válik • Sétaútvonalak kialakítása • Térség vonzerőjének növekedése a szezonális programok által	Veszélyek: • Hullámzó látogatószám • Erős verseny • Csökkenő csapadékmennyiség

SWOT elemzés során, egyértelművé vált, hogy a területbővítéssel és a programfejlesztéssel jelentős turisztikai fejlődést és látogatószám növekedést érünk el a területen. A javaslataimat ezt figyelembe véve dolgoztam ki.

JAVASLATOK A KERKAKUTASI VADFARM FEJLESZTÉSÉRE

Kerkakutasi vadfarmon megjelenő tájhasználati konfliktusokat kezelő megoldások és további turisztikai fejlesztési javaslatok olvashatóak ebben a fejezetben.

3.1 JAVASLATOK A TÁJHASZNÁLATI KONFLIKTUSOK FELOLDÁSÁRA

A kerkakutasi vadfarm területének tájhasználati konfliktusainak feloldására javaslataim a következők (14. ábra):

J1: Szálastakarmány megtermelésének lehetőségei

A kerkakutasi vadfarm jelenlegi területnagysága nem elegendő nagy mennyiségű tömegtakarmány megtermelésére, azonban az állatok megfelelő ellátásához a közeljövőben elengedhetlenné fog válni. Területbővítésre alkalmas erdőrészeket nem alakíthatóak át szántó területté, ezért ajánlott egy helyi vállalkozó bevonása, aki hajlandó a területén szálastakarmányt termelni. Szálastakarmányok közül a takarmánylucerna (*Trifolium repens*) eddig a legelterjedtebb, azonban egy jelenlegi kutatás „A tömegtakarmányok (r)evolúciója hazánkban” több opciót is említ, amelyek közül a szudánifűvet és a tritikálét szeretném kiemelni. Az utóbb említett két szálastakarmánynövény kifejezetten jól működik a jelenlegi melegebb éghajlati viszonyok között is (OROSZ 2020), a szudánifű főként siló formájában kiváló téli lédús szálastakarmány, míg a tritikálé főként tejesérésben szenázs formájában lenne megfelelő táplálék a nagyvadállatoknak.

J2: Tiszta vizű itató kialakítása

A területen jelenleg is megtalálható mesterségesen kialakított esővíztározó tó, már nem teljesen felel meg tiszta vizű itatónak, hiszen a gímszarvasok előszeretettel használják dagonyázótóként. A muflonoknak azonban különösen szükséges lenne a megfelelő minőségű tiszta víz biztosítása, amely miatt egy napelemes kút fúrását javaslom. Ezen technológia által, folyamatosan friss ivóvizet lehetne biztosítani az állatoknak az első vízzáró réteg megfúrása után. A napelemes szerkezetnek köszönhetően, teljesen önműködő lehetne a rendszer és teljes mértékben a megújuló napenergiát használnák a működtetéséhez.

J3: Fedett szénatárolók kihelyezése

A területen élő dám-és gímszarvasok, valamint a muflonok etetésére szénatárolók és további fedett etetők kihelyezését is javaslom. A szénatárolók méretezése során figyelni kell arra, hogy a magasságuk a muflonok számára is megfelelő legyen, ne csak a szarvasfajoknak. A szénatárolók kihelyezésével a behelyezett szénát szárazon lehetne tartani csapadékos időben is, így folyamatosan vagy szezonális jelleggel etetni lehetne az állatokat száraz zöldtakarmánnyal. A

további fedett etető, a gabonák, gyümölcsök és tápok kihelyezésekor válhat hasznossá csapadékos időben. Továbbá, a méretbeli különbségek miatt, kisebb méretű tönkszóó kihelyezése szükséges a területen, hogy a muflonok is hozzájuthassanak a megfelelő mennyiségű ásványi anyaghoz.

J4: Gyepesítés taposástűrő növényfajokkal

Az általam vizsgált területeken kisebb figyelmet fordítanak a növények taposásállóságára, inkább a takarmánynövények vetése élvez előnyt. Ugyanakkor a vadállatok megfelelő ellátása érdekében és a gyeptakaró sűrűbbé tétele szempontjából Kerkakutason több kísérletet is tettek a gyepesítésre. Először különféle pázsitfűkeverékekkel próbálkoztak, majd sport fűmagkeverékkel és még a vörös herét (*Trifolium pratense*) is tesztelték. Az előbb felsorolt fajok közül egyik sem vált be a területen, hiszen ezen növények nem bírják az ilyen intenzív taposást. A pázsitfűkeverék nagyon gyorsan (kikelés után pár héten belül) kipusztult, míg a vörös here kezdetben szépen fejlődésnek indult, azonban a jelentős taposás hatására elkezdte a leveleit leszórni, míg végül ez is teljesen kipusztult. A gyepes területek fajdiverzitásának elősegítése érdekében fehér herét (*Trifolium repens*) érdemes ültetni. A fehér here ellenállóbb a taposási károknak és a hazai nagyvadállatok táplálékában is fontos szerepet játszik.

J5: Túllegeltetés elkerülése

A területen a csökkenő csapadékmennyiség nemcsak az állatok itatása szempontjából jelent problémát, de a táplálék ellátásukra is nagy hatással van. A jelenleg is problémát jelentő taposási károk megszorodnak a kevés csapadék miatt, valamint a nagy létszámú állatállomány legeltetése is problémákat eredményez ilyen időjárási viszonyok mellett. A kevesebb csapadék hatására sokkal lassabban nőnek a fűfélék, így a nagyvadállatok takarmányozásra szorulnak, így elkerülve a túllegeltetést. Napi 2x-i etetéssel, valamint gyümölcstermők ültetésével is érdemes beavatkozni az ellátásba (vadalma (*Malus sylvestris*), a vadkörte (*Pyrus pyraeaster*), berkenye-fajok (*Sorbus domestica*/*Sorbus aucuparia*/*Sorbus aria*) és a madárcseresznye (*Cerasus avium*)) is érdemes telepíteni. Az aszályosabb időszakokra tekintettel érdemes elgondolkodni a kínai datolya (*Ziziphus jujuba*) alkalmazásán is zárt, folyamatos monitoring alatt álló vadfarmokon. A kínai datolya, gyorsan növekvő, nagy gyümölcsmennyiséget termő bokorfa, amely még aszályos időszakokban is rendkívüli termést képes kinevelni. A nagyvadállatoknak köszönhetően nem vadulna ki a területről, de táplálékot és árnyékot biztosítana az állatoknak (22-23. melléklet). Az említett növénytelepítéssel még több élelemforrás áll majd az állatok rendelkezésére és még évekig elkerülhető lesz a nagy mennyiségű abrak használata.

J6: Őshonos gyomnövények visszaszorítása

A vizsgált területen a hazánkban jellemzően nagy területet hódító utcaszéli évelő gyomnövény-faj, az apró szulák (*Convolvulus arvensis*) okozza a legtöbb problémát. Ezen kúszószerű gyomnövény főként a kerítés vonala mentén okoz jelentős problémákat, rátekeredik a villanypásztorra, illetve a kerítésre. A területen évenkénti egyszeri permetezéssel védekezne a gyomfaj ellen, azonban, nagyvadállatok megléte miatt más megoldás kell erre a problémára találni. Agrotechnikai módszerek közül a sűrű kapálást ajánlják, azonban ekkora területen ez nem lenne kivitelezhető. A permakultúra természetes megoldásokat kínál a gyomfajok visszaszorítására, amelyek közül a talajtakarást ajánlom. A takarás során, kéregmulcsot alkalmaznánk, amely visszaszorítaná az aprószulákat, de a villanypásztor működését nem akadályozná (INT-15).

13. ábra: Javaslatok tájhasználati konfliktusok feloldására
(Felhasznált alaptérkép: Google Earth 2024
Térképet készítette: Völgyi Panna 2024)

Következtetések

Kerkakutasi vadfarm területén fellelhető problémákra különféle javaslatokat dolgoztam ki. Ezek a javaslatok mind a funkcionális, mind tájökológiai konfliktusokat is érintik. A cél az volt, hogy olyan javaslatokat is alkossak, amelyeket kisebb energia-és anyagi ráfordítással is meg lehet valósítani, de mégis feloldják a jelenlegi problémákat. Nyilván nem csak a közeljövőre

gondoltam a tervek kidolgozása során, vannak hosszú távú ötletek is, például a napelemes itatókút kialakítása és az apró szulák kiirtása. Összességében elmondható, hogy a javaslatok mindegyike jelentős változást eredményezne a területen.

3.2 JAVASLATOK TURISZTIKAI FEJLESZTÉSRE

A kerkakutasi vadfarm területének turisztikai fejlesztésére tett javaslataim a következők:

TF J1: Kapcsolat létesítése a kéktúra útvonallal

A Kerkakutasi vadfarm déli határa mellett halad végig az Országos Kéktúra útvonal, amely további lehetőséget látogatóközösségeket vonzhat a területre. Ezen országos jelentőségű útvonal évenként egyre több túrázni vágyót vonz Kerkakutas településére, amelyet kiaknázva, tovább növekedhetne a vadfarmot látogatók száma is. A túraútvonalon vadfarmot jelző táblákat kellene kihelyezni, amelyek felhívnák az emberek figyelmét a területre.

TF J2: Szezonális programok szervezése

A vadfarmra látogatók minden évszakban láthatnak valami vadállatokkal kapcsolatos érdekességet. Februárban megkezdődik az agancshullatás, kora tavasszal az újszülött muflon bárányokkal ismerkedhetnek meg, májusban megérkeznek a szarvasborjak is, szeptemberben kezdődik a gímszarvasok bögése, amelyet októberben a dāmuvadak barcogása követ. Ezen élményekkel gazdagodhatnak az idelátogatók. Ezen időszakos látnivalók még nagyobb nézőközönséget vonzhatnak, ha a települési szezonális programsorozatokhoz kapcsolódnak. Kerkakutason az utóbbi években időszakos programsorozatokat tartanak, ilyen a tavaszi túrázás, a Vargányafesztivál, a búcsú (ez a helyi falusi ünnep), őszi fesztivál, illetve az Adventi programsorozat is. Ezen települési időszakos programok átfedésben vannak a vadfarm érdekességeivel is, amelyeket, ha összevonnának még több látogatót érhetnének el.

TF J3: Közösségi média használata

A 21. század elengedhetetlen fontosságú része a közösségi média, amelyen keresztül rengeteg információ jut el az emberekhez. A kerkakutasi vadfarmról néhány cikken kívül, azonban semmilyen közösségi médiás felület, weboldal nem lelhető fel az interneten keresztül. Ezen probléma kiküszöbölésére javaslok weboldal létrehozását, amelyen megjelennek az alapítás okai, a területen tartott nagyvadfajok bemutatása, szezonális programok, látogathatóság időpontjai és a belépők árai. A felületnek köszönhetően nem csak a környékeliek fogják ismerni a területet, de a nagyobb városok lakosai is tudomást szerezhetnek róla és nagyobb valószínűséggel fogják meglátogatni.

TF J4: Sétaútvonalak kialakítása a területen

A vizsgálat alkalmával 4 másik hazai vadfarmot látogattam meg, amelyekből 3-on területén különféle sétaútvonalakat alakítottak ki a látogatók számára. A cél az lenne, hogy egy ehhez hasonló sétaútvonalat alakítsunk ki a kertben, viszont ezen részen kötelező idegenvezetéssel lehetne végig haladni. Egy lekerített vagy inkább külső, kerítésen kívüli körséta útvonal kialakításával, pedig körbe lehetne járni idegenvezető nélkül is.

TF J5: Információs táblák kihelyezése

A területen kialakítandó külső sétakörön javasolt elhelyezni ezen információs táblákat, hiszen az idelátogatók saját tempójukban is idejükben is végig járhatják ezen útvonalat az állatok zavarása nélkül.

TF J6: További vadmegfigyelők kialakítása

Mivel a kerkakutasi vadfarm területén a hazai nagyvadállatok vadállatként viselkednek, megtartják a távolságot az emberektől, így további vadmegfigyelők kihelyezése javasolt, amelyek biztosítják a kellő távolságot, de mégis megfelelő rálátást biztosítanak az itt élő vadállatokra.

TF J7: Terület bővítése

Kerkakutasi vadfarm jelenlegi 12,66 ha-os területét, további 10 ha-ral lehetne bővíteni a terület déli felén található magánerdő hozzákerítésével. A magánerdő a tulajdonosok birtokában áll és a jelenlegi szabályozások már lehetővé teszik a területhez kapcsolását. Így a terület újabb 10 ha-ral bővíülhetne, amely további lehetőségeket adna a bemutatási funkciók bővítésére (24. *meléklet*).

TF J8: Állatfajok bővítése, állatsimogató kialakítása

Mivel a vizsgált területen a nagyvadállatok biztonsági okok miatt nincsenek kézhez szoktatva, így a többi farmon látottak alapján őshonos háziállatok tartását, illetve egy állatsimogató kialakítását javaslom. Őshonos háziállatok (INT-16) közül magyar parlagi szamár, magyar parlagi kecske, magyar racka juh, cigája juh, cikta juh, magyar óriás nyúl, gyöngytyúk, kendermagos magyar tyúk bemutatását ajánlom a területen. Az állatsimogatónak megfelelő helyet biztosítana az előző pontban említett 10 ha-os terület egy kisebb területrésze, ahová a látogatók bemehetnének juhokat, kecskéket, szamarakat és nyulakat simogatni és etetni.

Megállapítások

Az általam megemlített turisztikai fejlesztési javaslatokkal, szezonális programokat alakítanának ki, összekapcsolnák az Országos Kéktúra útvonalat a vadfarmmal, valamint a megjelenéne a közösségi médiás felületeken is. A javaslataim hosszabb távra vonatkoznak, amelyek megvalósítása rövid távon belül (2-4 év) javasolt.

BEFEJEZÉS

Kutatásom során megvizsgáltam az általam választott vadfarmot, a kerkakutasi vadfarmot, növényvilágát, tartott nagyvadfajokat, területhasználatát, kialakulásának történetét, jelenlegi állapotának tájhasználati konfliktusait, majd ezekre javaslatokat készítettem. A vizsgálandó feladat hangsúlya főként a zárttéri nagyvadtartás okozta környezeti változások vizsgálata, további példák ismertetése és az ismeretek által a környezeti hatások bemutatása és a megjelenő konfliktusok megoldása volt. Első lépésként fontos volt a táj ismerete, ezáltal több terepbejárást végeztem, mely hatására megismerkedtem a tartott nagyvadfajokkal és a környezetüket is fel tudtam mérni. A munkafolyamat során megvizsgáltam a terület természeti adottságait, megismerkedtem hazai nagyvadfajok igényeivel, a területet érintő jogszabályokkal, szakirodalmakkal. Meglátogattam további vadfarmokat, ahol a már említett tényezők mellett még a turisztikai fejlettségüket is vizsgáltam. Felmértem a település jelenlegi infrastruktúra hálózatát és a környezeti elemek és rendszerek állapotát. A tájhasználati konfliktusok feltárását két kategória szerint csoportosítottam: funkcionális és tájökológiai konfliktus. A tájhasználati konfliktusok feloldására részletes javaslatokat dolgoztam ki, amelyek főként növényzettel és az állatok igényeivel kapcsolatos javaslatokat tartalmaznak. A konfliktusokra, illetve a javaslatokra 1-1 részletes tervlapot készítettem.

Összegezve gondolataimat, a munkafolyamat során teljes mértékben betekintést nyerhettem a választott vadfarmom élővilágába, működésébe és turisztikai szerepébe is. Remélem, hogy javaslataim egyszer megvalósításra kerülnek és munkám eredménye hozzájárul majd a terület fejlődéséhez.

Jelmagyarázat

- Erdőfoltok
- Gyep
- Itató tó

Berendezési tárgyak

- Takarmánytároló és vadállat befogó épület
- Betonozott etetőfelület
- Alacsony tönkszó
- Magas tönkszó
- Magasles

Vonalas elemek

- Kerkakutasi vadfarm
- RPDDK szakasz
- Kiszolgáló út

Kerkakutasi vadfarm
Fényképet készítette: Völgyi Panna (2024)

0 100 200 300 m

VIZSGÁLATI TERVLAP

Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem
Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék

SZAKDOLGOZAT

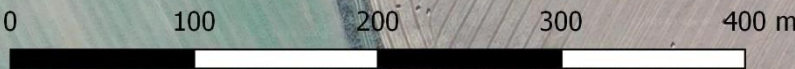
Konzulens: Filepné Dr. Kovács Krisztina
Készítette: Völgyi Panna

M=1:5000

2024.10.16.

Jelmagyarázat

- Erdő
- 3
- Gyep
- Itató tó
- Közigazgatási határok
- Kerkakutas közigazgatási határa
- Vadfarm
- RPDDK szakasz
- Kiszolgáló út
- Berendezési tárgyak
- Takarmánytároló és vadállat befogó épület
- Betonozott etetőfelület
- Alacsony tönkszó
- Magas tönkszó
- Magasles
- Funkcionális konfliktusok
- F1 - Szálastakarmány megtermelésének hiánya
- F2 - Tiszta vízű itató hiánya
- F3 - Fedett etetőterület hiánya
- Ökológiai konfliktusok
- Ö1 - Taposási kár gyepes területeken
- Ö2 - Túllegeltetés kockázata
- Ö3 - Invazív növényfajok terjedése
- Vizuális konfliktus
- V1 - Esővíztározó tó kialakítása

Ö1 - Taposási kár gyepes területeken
Fényképet készítette: Völgyi Panna (2024)

KONFLIKTUS TERVLAP		SZAKDOLGOZAT	
Magyar Agrár-és Élettudományi Egyetem		Konzulens: Filepné Dr. Kovács Krisztina	M=1:5000
Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék		Készítette: Völgyi Panna	2024.10.16.

- Erdő
- Gyep
- Itató tó

Közigazgatási határok

-- Vadfarm

--- RPDDK szakasz

— Kiszolgáló út

Berendezési tárgyak

 Takarmánytároló és vadállat befogó épület

 Betonzott etetőfelület

 Alacsony tönkszóó

Magas tönkszó

 Magasles

Javaslatok tájhasználati konfliktusok feloldására

 J2 - Napelemes itatókút kialakítása

 J3 - Rácsos szénáztatő kihelyezése

J4 - Gyepesítés taposástűrő növényfajokkal

J6 - Gyomnövények visszaszorítása

Javaslatok turisztikai fejlesztésre

TF J4 - Sétaútvonalak kialakítása

■ TF J5 - Információs táblák kihelyezése

TF J6 - Magaslesek építése

TF J7 - Területbővítés

TF J8 - Állatsimogató kialakítása

JAVASLATI-TERVLAP	SZAKDOLGOZAT	
Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem	Konzulens: Filepné Dr. Kovács Krisztina	M=1:5500
Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék	Készítette: Völgyi Panna	2024.10.16.

IRODALOMJEGYZÉK

Nyomtatott irodalom	
1 ANTOINE ET AL. 1996	ANTOINE J. Sempéré - Vladimir E. Sokolov – Aleksey A. Danilkin (1996): <i>Capreolus capreolus</i> . American Society of Mammalogists. 538. https://watermark.silverchair.com/
2 BENCZE 1995	BENCZE L. (1995): <i>A vadaskertek jelentősége</i> . Erdészettörténeti Közlemények 19. https://epa.oszk.hu/02400/02451/00034/pdf/EPA02451_Erdeszettorteneti_Kozlemenyek_19_1995_121-151.pdf
3 BIRO ET AL. 2006	BIRO Zs. – SZEMETHY L. – KATONA K. – HELTAI M. – PETŐ Z. (2006): <i>Seasonal distribution of red deer (Cervus elaphus) in a forest agriculture habitat in Hungary</i> . Mammalia 70:70-75
4 BORZSÁK 1988	BORZSÁK B. és szerzőtársai (1988): <i>Vadászati alapismeretek</i> Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
5 CSEMEZ 1996	CSEMEZ A. (1996): <i>Tájtervezés-Tájrendezés</i> . Mezőgazda Kiadó, Budapest
6 CSÖRE 1997	CSÖRE P. (1997): <i>Vadaskertek a régi Magyarországon</i> . Mezőkiadó
7 DÖVÉNYI 2010	DÖVÉNYI Z. (2010): <i>Magyarország kistájainak katasztere (807- 810)</i> . MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest
8 FARAGÓ	FARAGÓ S. (1994): <i>Vadászati állattan és etológia</i> . Sopron
9 FARAGÓ	FARAGÓ S. (2007): <i>Vadászati állattan</i> . 3. kiadás Mezőgazda Kiadó, Budapest
10 JÁNOSKA 2021	JÁNOSKA F. (2021): <i>Zárttéri nagyvadtartás</i> . Jegyzetpótló segédlet. Sopron
11 KERKAKUTAS TAK 2017	<i>KERKAKUTAS Településképi Arculati Kézikönyv 2017</i>
12 MÁTRAI 1980	MÁTRAI G. (1980): <i>A muflon és vadászata</i> . Mezőgazdasági Kiadó, Budapest
13 MOLNÁR 1988	MOLNÁR Á. (1988): <i>A Budai-hegység muflonállományának morfológiai jellemzői</i> . Vadbiológia 2. 157-167.
14 NÁHLIK ET AL. 2009	NÁHLIK A. – SÁNDOR Gy. – TARI T. – KIRÁLY G. (2009): <i>Space use and activity patterns of red deer in highly forested and in a patchy forest agricultural habitat</i> . Acta Silvatica et Lignaria Hungarica 5:109-118.
15 NEMESKÉRI – KISS 1939	S. NEMESKÉRI – KISS (1939): <i>Wildboar shooting in Hungary</i> . The Hungarian Quarterly 5. 1939/3. szám https://adt.arcanum.com/hu/view/MTA_HungarianQuarterly_1939/?query=wild+boar&pg=548&layout=s

16 OROSZ 2020	OROSZ Szilvia (2020): <i>A tömegtakarmányok (r)evolúciója hazánkban I-V.</i> Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft. (Gödöllő) Szent István Egyetem, Takarmányozástani Tanszék (Gödöllő)
17 PÁLL 1982	PÁLL E. (1982): <i>A vaddisznó és vadászata.</i> Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 1982
18 RÓNAI 2016	RÓNAI F. (2016): <i>Vadgazdálkodás.</i> 3. változatlan utánnyomás Herman Ottó Intézet, Budapest
19 RÓNAI – SAMU 2011	RÓNAI F. – SAMU L. (2011): <i>Mesterséges vadtenyésztés.</i> VM Vidékfejlesztési, Képzési és Szaktanácsadási Intézet, Budapest
20 SZABOLCS 1975	SZABOLCS J. (1975): <i>A dām vad.</i> Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, 2. Átdolgozott kiadás

Internetes források		
INT-01	Vadfarm-Veszprém	http://vadfarm.hu/Vadak.htm
INT-02	Szikaszarvasok	https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Brehm-brehm-allatok-vilaga-8CCA/emlosok-115/i-alosztaly-egyhuvelyuek-monodelphia-209/ii-oregrend-patas-allatok-ungulata-7E8/iii-rend-parosujju-patasok-artiodatyla-7E9/negyedik-alrend-osszetett-gyomruak-pecora-A81/1-csalad-szarvas-felek-cervidae-A83/2-al-csalad-szarvas-formak-cervinaej-AAD/13-szikaszarvasok-pseudaxis-gray-BC8/
INT-03	Európai őz	https://vadfajok.hu/project/europai-oz/
INT-04	Zala Vármegyei Hírportál	https://www.zaol.hu/helyi-kozelet/2020/10/kerkakutas-gyonyoru-tajai-erdoi-regi-hazai-vonzzak-a-latogatokat
INT-05	BaMa Vadfarm	http://www.bamavadfarm.hu
INT-06	Festetics Imre Élmenyközpont	https://fiek.hu
INT-07	Bőszénfai szarvasfarm	https://szarvasfarm.hu/gazdalkodas/
INT-08	Számi rénszarvasfarm	https://epresb.wixsite.com/barnavigacio/post/számi-rénszarvas-farm-lappföldön
INT-09	Természetvédelem oldala	https://termeszetvedelem.hu/orszag-os-okologiai-halo-zat/
INT-10	Természetjáró oldala	https://www.termeszetjaro.hu/hu/poi/allatkert-vadas-park/festetics-imre-elmenykoezpont-allat-park/24212940/
INT-11	Festetics Örökség oldala	https://festeticsorokseg.hu/helyszinek-elmenykozpont
INT-12	Kerkakutasért Egyesület	https://zalacivil.hu/kerkakutasert-egyesulet/
INT-13	Zala Vármegyei Hírportál	https://www.zaol.hu/helyi-kozelet/2023/12/elso-rendezvenyet-tartotta-a-kerkakutasert-egyesulet

INT-14	Integrált agrárszakmai információs platform	https://agrarium7.hu/cikkek/324-az-aproszulak-es-so-venyszulak-elleni-vedekezes
INT-15	Permakultúra	https://utajovobe.eu/hirek/eelmezes/3071-termeszetes-vedekezes-gyomnovenyek-ellen-eleg-a-permetezesbol
INT-16	Őshonos magyar házi-állatok	http://www.jgyph.hu/mentorhalo/tananyag/Biologia/91_shonos_magyar_hzillatok_nemzeti_kincsek.html
INT-17	Zselici Tájvédelmi Körzet	https://termeszetvedelem.hu/talalati-oldal/?type=vedett-termeszeti-teruletek&id=126/TK/76
INT-18	Wild boar	https://www.nationalgeographic.com/animals/mammals/facts/wild-boar
INT-19	Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TEIR)	https://www.oeny.hu/oeny/teir/#/ Letöltés dátuma: 2024.10.20.
Jogszabályok		
FVM 2004		79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól
Magyar Közlöny 2017		II. A vadaspark létesítésére irányuló kérelem tartalmi követelményei (7249-7250) Magyar Közlöny 2017. évi 70. szám
1996. évi LV. törvény		1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99600055.tv&timeshift=20250101
57/2014 (IV. 30.) VM rendelet		57/2014. (IV. 30.) VM rendelet az átlagos állatsűrűség megállapításának szabályairól https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1400057.vm

MELLÉKLETEK

1.melléklet: BaMa vadfarm bejárata
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

2.melléklet: BaMa vadfarm, lókarám
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

3.melléklet: Bőszénfai Szarvasfarm
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

4.melléklet: Trófeakiállítás Bőszénfán
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

5.melléklet: Gímszarvas bika Bőszénfán
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

6.melléklet: Dámszarvasok a bemutató-
kertben Bőszénfán
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

7.melléklet: Axis szarvas Bőszénfán
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

8.melléklet: Dávid-szarvas Bőszénfán
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

9.melléklet: Állatsimogató Bőszénfán
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

10.melléklet: Festetics Imre Élmenyközpont
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

11.melléklet: Gímszarvas FIÉK-ban
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

12.melléklet: Vaddisznók a FIÉK-ban
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

13.melléklet: Magyar juhajtók bemutatókert
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

14.melléklet: Növénygyűjtemény FIEK-ban
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

15.melléklet: Kerkakutasi vadfarm
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

16.melléklet: Browsing line
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

17.melléklet: Takarmánytároló, vadbefogó
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

18.melléklet: Betonozott etetőterület
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

19.melléklet: Magas tönkszó
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

20.melléklet: Itató tó
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

21.melléklet: Taposási kár gyepes területen
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

22.melléklet: Megrágott jujuba
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

23.melléklet: Kihelyezett jujuba
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

24.melléklet: Területbővítés
Fényképet készítette: Völgyi Panna 2024

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat

III. Hallgatói Követelményrendszer

III.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

4.2. sz. melléklete: Nyilatkozat a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

NYILATKOZAT

a szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Völgyi Panna
A Hallgató Neptun kódja: DU260Q
A dolgozat címe: Magyarországi vadfarmok elemzése és a kerkakutasi vadfarm fejlesztési terve
A megjelenés éve: 2024
A konzulens intézetének neve: Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Tájtervezési és Településfejlesztési Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: BUDAPEST, 2024 év 11 hó 04 nap

Völgyi Panna
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.
² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

NYILATKOZAT

Völgyi Panna (név) (hallgató Neptun azonosítója: DU260Q) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom¹.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem²

Kelt: Budapest, 2024. 11. 04.

belső konzulens

¹ A megfelelő aláhúzendó.

² A megfelelő aláhúzendó.